

2016-07

jaargang 47
nummer 07
september 2016

De Vrijdenker

Maandblad van
Vrijdenkersvereniging
De Vrije Gedachte

Sinds 1856

IN DIT NUMMER ONDER MEER

Socialistisch feminisme

Spellingswaan

Antisemitisme

Islamitische haat

Atheïstische preek

Een ark bouwen

Hemelse spaghetti

Filoso...wat?

Vierde leerfase

VRIJDENKERSBORREL

Een Vrijdenkersborrel (of Verlichtingsborrel of Tafel van de Rede) is een maandelijks feestje over helder denken, de moraal en het goede leven. Voor vrijdenkers, atheïsten, humanisten, skeptici en andere belangstellenden op zoek naar de rede. Er worden een aantal van deze evenementen in Nederland georganiseerd. Zou u er zelf eentje willen organiseren? Neem dan contact met ons op via info@devrijegedachte.nl.

!!! LET OP: Tijd en plaats van de hieronder vermelde borrels kunnen veranderen.
■ ■ ■ Kijk dus altijd op onze website voor de actuele informatie.

Amsterdam – Vrijdenkersborrel

Locatie: Café Heffer, Oudebrugsteeg 7, Amsterdam
Wanneer: elke derde woensdag van de maand (zie agenda)
Tijd: 20:00 – 22:00 uur (inloop vanaf 19:30 uur)
Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening
Contact: amsterdam@devrijegedachte.nl

Deventer – Vrijdenkersborrel

Locatie: De Fermerie, Muggeplein 9, Deventer
Wanneer: elke eerste donderdag van de maand (zie agenda)
Tijd: 20:00 – 22:00 uur (inloop vanaf 19:30 uur)
Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening
Contact: deventer@devrijegedachte.nl

Groningen – Vrijdenkersborrel

Locatie: Café De Wolthoorn, Turftorenstraat 6, Groningen
Wanneer: elke tweede dinsdag van de maand (zie agenda)
Tijd: 20:00 – 22:00 uur (inloop vanaf 19:30 uur)
Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening
Contact: groningen@devrijegedachte.nl

Den Haag – Haagse Verlichtingsborrel

Locatie: Stadsbrasserie De Ooievaer, Turfmarkt 2, Den Haag
Wanneer: elke tweede maandag van de maand (zie agenda)
Tijd: 20:00 – 22:00 uur (inloop vanaf 19:30 uur)
Kosten: €3,00, drankjes voor eigen rekening
Contact: redactie@verlichtingsborrel.org

Nijmegen – Vrijdenkersborrel

Locatie: Café We Gaan Beginnen, De Ruyterstraat 26, Nijmegen
Wanneer: elke laatste maandag van de maand (zie agenda)
Tijd: 20:00 – 22:00 uur (inloop vanaf 19:30 uur)
Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening
Contact: nijmegen@devrijegedachte.nl

Utrecht – Vrijdenkersborrel

Locatie: Café Willem Slok, Korte Koestraat 2, Utrecht
Wanneer: elke eerste maandag van de maand (zie agenda)
Tijd: 20:00 – 22:00 uur (inloop vanaf 19:30 uur)
Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening
Contact: utrecht@devrijegedachte.nl

Bezoek onze website
devrijegedachte.nl
en onze Facebook-
pagina

COVER.

Voorop: Vrijdenkersborrel Utrecht 4 juli 2016 in Café Willem Slok; links Dirk Jan Dijkstra; rechts Dirk Jan Dijkstra met Leon Korteweg en Richard Duijnsteet (zie pag. 12)

Achterop: linksboven: Quetzalcoatl, Azteekse godheid; onder: Ark van Noach door Simon van Myle, 1570

De Vrijdenker • jaargang 47 • nummer 07 • september 2016**I N H O U D**

Titel	Auteur	Pag.
• Colofon De Vrijdenker / Informatie De Vrije Gedachte	<i>Redactie / Bestuur</i>	2
• Mijn ontkering	<i>Hans Klein</i>	3
• Vrij-on-zinnig navelstaren. Academische charlatanerie aan de Universiteit voor Humanistiek	<i>Floris van den Berg</i>	4
• Als god niet bestaat	<i>Willem Vermaat</i>	6
• Memoblaadjes (6)	<i>René van Elst</i>	7
• Boekenlijst De Vrije Gedachte	<i>Redactie</i>	8
• Oproep voor Themanummer over Utopieën en Dystopieën	<i>Redactie</i>	8
• Bestaan er racisten en antisemieten?	<i>Peter de Valença</i>	9
• Spellingswaan is flauwekul	<i>Jan Willem Nienhuys</i>	11
• Het Vliegend Spaghettimonster komt!	<i>René van Elst</i>	12
• Shampoo-reclame. Over de islamitische ideologie van de haat, weerbare vrijheid & humanistische zending	<i>Floris van den Berg</i>	14
• Van het bestuur	<i>Dik Kruithof</i>	18
• De mantra van antisemitisme - Is Anton van Hooff nu wel of niet een antisemiet?	<i>Peter de Valença</i>	18
• Ik ben al bekeerd. Predikers aan de deur	<i>Anton van Hooff</i>	21
• Atheïstische preek voor ongelovige gelovigen	<i>Floris van den Berg</i>	22
• Filosoof of filosoficus?	<i>Anton van Hooff</i>	24
• Cipier-ouders en opleiders beknellen de vierde leerfase	<i>Ben Warner</i>	25
• Doe het zelf: bouw eens een ark!	<i>René van Elst</i>	26
• De blinde vlek van het socialistisch feminisme van Anja Meulenbelt	<i>Floris van den Berg</i>	28
• Stappen vooruit en achteruit	<i>Rik Min</i>	31
• Dominee, pastoor of rabbi (3)	<i>J.G. ten Bokkel</i>	31

NOTEER IN UW AGENDA

Anton Constandselezing 2016 (no. 29) door
Vincent Icke: za. 8 oktober in De Balie,
Amsterdam

Helaas moeten wij u berichten dat op 16
augustus j.l. op 81-jarige leeftijd is overleden
Hans Louis Koekoek,
onze gewaardeerde vaste columnist in de
jaren 2010-2014.

COLOFON De Vrijdenker

De Vrijdenker is een tien maal per jaar verschijnend tijdschrift, uitgegeven door de **vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte**, waarover meer in nevenstaand kader.

Redactie:

Jan Bontje
René van Elst, hoofd-, eind- en opmaakredacteur
Els Geuzebroek
Anton van Hooff
Paul Hopster
Thomas Spickmann

Adres:

Postadres: Postbus 398, 3500 AJ Utrecht
Tel.: 0854016874 (0648240283)
E-mail: redactie@devrijegedachte.nl
Website: devrijegedachte.nl
IBAN: NL15INGB0000274551

(Leden- en) abonnementsadministratie:
ledenadministratie@devrijegedachte.nl

Kosten:

- Lidmaatschap met abonnement € 56,— p.j.
- Lidmaatschap zonder abonnement € 24,— „
- Abonnement € 35,— „
- Student-lidmaatschap (t/m 25 jaar)
met abonnement € 24,— „
- Prijs losse nummers € 3,50

Kopij:

Reacties en nieuwe bijdragen, die betrekking hebben op het vrijdenken, worden zeer op prijs gesteld.
A.u.b. digitaal aanleveren.

Druk:

Drukkerij Image Team Eemnes
ISSN: 1872-1478

De Redactie van De Vrijdenker wijst erop dat door auteurs verkondigde meningen niet per se geheel of gedeeltelijk de mening van de Vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte en/of de Redactie weergeven. De inhoud van het geschrevene blijft te allen tijde de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteur.

INFORMATIE De Vrije Gedachte

De **vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte** is opgericht in 1856 onder de naam De Dageraad.

Bestuur:

Richard Duijnsteek
Gerhard Elferink, ledenadministrateur
Jacques Honkoop, penningmeester / vice-voorzitter
Leon Korteweg
Dik Kruithof, secretaris
Fabian van Langevelde, voorzitter
Saskia Spigt

Adres:

Postadres: Postbus 398, 3500 AJ Utrecht
Tel.: 0854016874 (0648240283)
E-mail: info@devrijegedachte.nl
Website: devrijegedachte.nl
IBAN: NL15INGB0000274551

Leden- en abonnementsadministratie:
ledenadministratie@devrijegedachte.nl

**Lidmaatschap / abonnement van tijdschrift
De Vrijdenker:**

zie het nevenstaand Colofon van dit blad

Internet:

- Website:
devrijegedachte.nl
- YouTube-kanaal:
www.youtube.com/channel/UCGBnWeBAI4MF2n9OnyQqzLw
- Facebook-pagina:
<https://www.facebook.com/DeVrijeGedachte/>

Mijn ontkering

Hans Klein

Ik ben opgegroeid in een R.K.-gezin. (Eerst even zeggen dat ik van de aanduiding "Katholiek" ben afgebracht toen een collega er op wees dat "Katholiek" niet duidelijk is. Hij was "Oud-Katholiek" en dat is verschillend van R.K.)

De gebruikelijke opvoeding: kerkgang op zondag en les op R.K.- (jongens)scholen.

Dat liep allemaal rustig, hoewel: ik bezit nog een "getuigschrift voor lofelijk gedrag en voldoende kennis der godsdienstleer", ondertekend door de pastoor en uitgereikt bij het verlaten van de lagere school. Op het lyceum begon ik meer over het geloof na te denken. Een anecdote om zo'n stimulans aan te geven: het lyceum werd geleid door paters, vrijwel alle "gewone" leraren waren "leken". Eén uur per week gaf een pater godsdienstleer. Het was in het eerste leerjaar dat hij, beginnend bij Genesis 1, aan het eind van de les zei dat er een probleem was. In dag 1 schiep God het licht, dag en nacht. (Ik moet vaak denken aan het machtige koor dat in Haydns "Schöpfung" uitbarst in "und es ward Licht". Ook al daar ik meezong in een uitvoering van dit oratorium in de plaatselijke concertzaal. Ja, er werd op die school wel aan cultuur gedaan!)

Op dag 1 werden dus licht, dag en nacht geschapen. Echter: op dag 4 werden zon en maan &c geschapen! Het probleem was duidelijk en de les eindigde met een "cliffhanger". De hele week bleef ik benieuwd naar de oplossing.

In de volgende les ging de pater gewoon verder waar hij gebleven was. Er ontstond wat onrust in de klas. Na een tijdje vroeg een jongen hoe het zat met het probleem van het licht. De leraar onderbrak zijn verhaal. Na enig nadenken begreep hij de vraag. "Och ja, de bijbel is natuurlijk geen wetenschappelijk boek." Een teleurstelling. Dit bracht mijn geloof niet aan het wankelen, maar wekte wel mijn interesse in het R.K.-systeem. Overall is

namelijk een verklaring en een oplossing voor en dit boeit mij nog steeds. Een voorbeeld: ik kom wel eens iemand tegen die ik meteen herken als (gewezen) R.K., doordat hij de uitdrukking "vermetel vertrouwen" kent. Volgens de R.K.-leer heeft ieder mens

Beschermengel,
door Pietro de Cortona, 1656.

een beschermengel, een "engelbe-waarder" (grammaticaal een wat dubieuze term). Die engel let op je en behoedt je voor gevaar. (Mensen die spiritualiteit zoeken, praten soms over een "geleidegeest".) Nu zou je kunnen denken dat je dus grote risico's kunt nemen omdat de engel zonodig ingrijpt. Nee: je mag niet zonder uitkijken de straat oversteken: dat zou "vermetel vertrouwen" zijn.

Tegen de tijd dat ik de school verliet, waren er veel meer vragen als boven beschreven gekomen. Als een systeem stelt overal een antwoord voor te hebben, is het kwetsbaar. Ik zat in de trein "Dokter Vlimmen" van Roothaert te lezen toen een oude kennis binnenkwam. "Zo, ben jij ook afvallig?" Dit was namelijk een ver-

Hans Klein (81) is gewezen leraar wiskunde, muziekliefhebber en donateur van Skepsis.

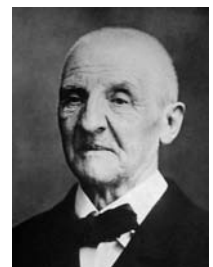
dacht boek; de dierenarts Vlimmen werd steeds kritischer over het geloof. Nu werd het tijd de zaak eens grondig aan te pakken. Een bezoek aan de pastorie gaf de doorslag. "De bijbel is het woord van God" "Hoe weet ik dat?" Waarschijnlijk was ik de zoveelste; de pater hief de handen op, alsof hij zeggen wilde: tja, dan houdt het op. Geen spectaculair of daverend einde dus!

Nog steeds interesseert mij het verschil dat ik meen te merken tussen voormalige R.Katholieken en bijvoorbeeld Hervormden. De eersten gaan bijvoorbeeld wat gemakkelijker met de waarheid om. Een leugentje om bestwil, om iemands gevoelens te ontzien, zal een gewezen R.K. eerder gebruiken dan een vroegere Protestant. Misschien speelt de herinnering aan de mogelijkheid om te biechten hierbij een rol.

In het *nature-nurture*-debat hebben we hier een aanwijzing voor *nurture*. Daarentegen wijst mijn interesse in finesses van een geloof weer op *nature*.

Voordeel van het R.K.-geloof vind ik dat het wat "feestelijker" is. Op een namiddag in een mooie kerk met zonlicht laag door gebrandschilderde ramen en met musici die een motet van Anton Bruckner ► uitvoeren, voel ik mij weer een beetje erbij horen.

Later gaat dit gevoel weer over en blijft alleen de opmerking die Hans van Mierlo eens maakte: ik ben afvallig, maar wel van het ware geloof.

Vrij-on-zinnig navelstaren

Academische charlatanerie aan de Universiteit voor Humanistiek

Floris van den Berg

Een groot deel van de filosofie en *alle* theologie zijn onzin. Dat heb ik al eerder betoogd, zoals in mijn boek *Beter weten*. Ik was echter in de naïeve veronderstelling dat dit *vroeger* was, maar dat nu het licht der rede toch ook wel bij de filosofie zou zijn doorgedrongen en dat theologie naar het rijk der fabelen was verbannen, weg van universiteiten en in het rariteitenkabinet van menselijke dwalingen. Als mensen zich theoloog¹ noemen is het even moeilijk die personen nog langer serieus te nemen, als wanneer iemand hoogleraar zou zijn in de eigenschappen en ontologische status van kabouters. Ik zou ervoor kunnen kiezen de onzinfilosofie en theologie helemaal links te laten liggen. Maar dat is te makkelijk, daarmee worden de kletsmaajors niet van repliek gediend. Iemand moet roepen dat de keizer geen kleren aan heeft. De wetenschappelijke methode bestaat uit kritiek leveren op elkaar en bekritisieren van ideeën, theorieën en waarheidsclaims. In een ideaal wetenschappelijke wereld, wat de academie zou moeten zijn, zouden ideeën die niet de toetsing van kritiek kunnen doorstaan, verdwijnen. In de natuurwetenschappen gebeurt dat doorgaans wel; daar is de astrologie verdwenen. Maar bij de geesteswetenschappen zit heel wat pseudowetenschap en niemand die het door heeft. Beleefd wordt het gerespecteerd.

Een instituut dat grossiert in onzinnige en warrige teksten en ideeën is de Universiteit voor Humanistiek. Daar wordt door docenten geloofd in paranormale verschijnselen, spiritualiteit, islam, christendom en leven na de dood. Ik focus op de bijzonder hoogleraar vrijzinnige religiositeit en humanisme Laurens ten Kate en zijn fraai

uitgegeven boekje, dat een aangepaste versie van zijn inaugurale rede is *De vreemde vrijheid. Nieuwe betekenissen van vrijzinnigheid en humanisme in de 21ste eeuw* (2016).

De notie 'vreemde vrijheid' verwijst naar de titel van een redevoering die Albert Camus in 1954 in Den Haag heeft gehouden. Het klinkt mooi en intrigerend 'vreemde vrijheid', maar wat betekent het? Ten Kate doet een poging om vrijzinnigheid te duiden, door vrijheid en zin apart te definiëren. In België betekent vrijzinnigheid wat wij vrijdenken noemen: vrij van religie nadenken over de belangrijke onderwerpen van het leven. In België is vrijzinnigheid expliciet seculier en atheïstisch. In België is het humanisme een vrijzinnig humanisme. Ten Kate schrijft dat Belgische vrijzinnigheid staat voor 'een radicaal, niet zelden agnostisch alternatief voor het katholicisme.' (p. 16) Dat is een *understatement* van Ten Kate. De Belgische vrijzinnigen zijn antiklerikaal en atheïstisch. In zijn boek over humanisme rept Ten Kate met geen woord over atheïsme. De Belgische vereniging heet dan ook de

Floris van den Berg (Naarden, 1973) is milieufilosoof aan de Universiteit Utrecht, lid en voormalig bestuurslid van De Vrije Gedachte, lid van het Humanistisch Verbond en donateur van Skepsis. In september 2015 is zijn boek over het ecohumanisme *Beter weten* verschenen.

Humanistisch Vrijzinnige Vereniging. In Nederland is het georganiseerde humanisme altijd ambigu geweest tegenover religie. Er zijn de vrijdenkers die zich afficheren als atheïstisch-humanistische verenging en er is het Humanistisch Verbond dat een smalle definitie van humanisme hanteert en waar zowel atheïsten als vrijzinnige (in de zin van liberale) gelovigen zich thuis kunnen voelen. Er is altijd kritiek geweest van de atheïsten en vrijdenkers op de intellectuele laksheid van het HV en de humanisten om ook religie onderdeel van humanisme uit te laten maken. De Universiteit van Humanistiek laat zien waar die intellectuele laksheid toe leidt: een kakofonie van esoterisch postmodern jargon dat gespeend is van elke betekenis en revelatie voor de wereld. Laurens ten Kate heeft theologie en filosofie gestudeerd en is verbonden geweest aan allerlei religieuze instituten. Thans heeft hij onderdak gevonden bij de UvH. Ik blijf het wonderlijk vinden dat de UvH onderdak biedt aan theologen en gelovigen van diverse pluimage, maar uitgesproken atheïsten zitten er niet bij. De vraag die Ten Kate zich in *De vreemde vrijheid* stelt is 'om de samenhang tussen vrijheid, vreemdheid, scheppen en de wereld verder te doordenken.' (p. 13) Lees de vraagstelling nog een keer! Betekent het iets? Wie zit te wachten op een doordenking van de samenhang tussen vrijheid, vreemdheid, scheppen en de wereld? Ten Kate doet dat doordenken niet alleen, hij gaat te rade bij Nietzsche, Bataille, Arendt, Taylor en Sloterdijk. In de rest van het boek

LAURENS TEN KATE

De vreemde vrijheid

Sijbolet Filosofie

¹ Theologie is niet hetzelfde als religiewetenschap. Religiewetenschap is de wetenschappelijke studie van religie. Theologie gaat uit van het bestaan van een bepaalde god. In de praktijk zullen theologen beweren dat ze religiewetenschapper zijn. Theologie is geen wetenschap en verdient geen plaats aan universiteiten.

gooit Ten Kate er een hoop ondoorgrondelijk jargon door.

Ten Kate definieert (Nederlandse) vrijzinnigheid als volgt: 'Vrijzinnigheid staat dan voor een ondogmatisch en inclusief christendom, dat zichzelf niet als de enig ware religie presenteert.' (p. 16) Dat laatste is een epistemologisch intrigerende uitspraak. Bedoelt Ten Kate dat er dus meerdere ware religies zijn? Maar zijn alle religies dan waar, of alleen de ondogmatische religies? Wat is het criterium om te bepalen of de religie waar is? En wat is er dan precies waar wanneer de dogma's van religies niet waar zijn (of misschien toch wel)? Dit is een voorbeeld van wat in het Engels zo mooi heet *eating the pie and having it*. Maar dat kan dus niet. Een ondogmatische attitude klinkt wel mooi, maar wat houdt je dan nog over? Wat is het christendom los van de dogma's? Kortom: bestaat god en zo ja, welke god? Het ondogmatisch inclusief willen zijn klinkt erg mooi, multicultureel en politiek correct, maar het is je reinste onzin. Ten Kate heeft een groot probleem gevonden waar volgens hem veel niet-vrijzinnige mensen onder gebukt gaan: 'Dat velen thans geen eenduidig antwoord meer hebben op de vraag wat de plaats, de betekenis en de bestemming van de mens is, vormt wellicht de grootste uitdaging van het humanisme in onze tijd.' (p. 19). Twee opmerkingen hierover. Ten eerste over het woord 'meer' dat impliceert dat er een tijd was dat mensen wel een eenduidig antwoord hadden. Inderdaad, wanneer de macht van een bepaalde religie groot is, dan is er een eenduidig antwoord. Maar het is wel een verkeerd en abject antwoord! Ten Kate vergeet te vermelden – of hij weet het werkelijk niet; dan bij dezen! – dat er heldere antwoorden zijn op de vraag van de plaats, de betekenis en de bestemming van de mens. Het wetenschappelijke wereldbeeld laat zien wat de plaats van de mens is in de natuur, dat wij een levend organisme zijn op planeet aarde en dat wij geprogrammeerd zijn om ons als soort voort te planten, maar dat wij door middel van onze cognitieve vermogens zelf kunnen kiezen hoe wij de tijdsspanne tot ons sterven willen doorbrengen, mits ons daartoe de mogelijkheden gegeven zijn, doordat er geen externe

dwang is. Ten Kate wil daar blijkbaar nog heel lang op gaan studeren. Hij wil zoeken naar een antwoord dat er is. Het is natuurlijk cynisch om te vermelden dat zijn baan gebaat is bij de zoektocht, het dwalen, en niet bij de antwoorden en oplossingen die er, sinds de Verlichting, allang zijn. Er zijn dunkt mij heel andere problemen voor het humanisme vandaag de dag, zoals de vraag of het humanisme zich van het antropocentrisme moet ontdoen en ook niet-menselijke wezens in de morele cirkel moet opnemen. En de prangende problematiek van de ecologische crisis. Ten Kate is vrij-on-zinnig aan het navelstaren en hij wordt bewierookt door de andere navelstaarders van de UvH.

Ten Kate noemt 'de politiek'. Dit is hoe hij politiek definieert: 'Politiek is een sprong in het diepe van de complexiteit die we 'wereld' noemen.' (p. 27). Zou Mark Rutte zeggen dat hij aan het springen is in het diepe van de complexiteit die we 'wereld' noemen? Ten Kate's perspectief biedt een heel nieuwe blik op politiek – maar wat schieten we er mee op? Maar ja, het is ook erg met ons – de moderne mens – gesteld, want: 'In de axiale tijd vervreemdt de mens zich van de wereld omdat hij een *zoön politikon* is geworden. Hij vervreemdt zich van de wereld omdat de wereld niet meer voorhanden is: hij zal zichzelf een wereld moeten scheppen, en dat telkens opnieuw, als in een oneindige dynamiek van nataliteit.' (p. 27). 'Dat omdat cursief gedrukt is, is een keuze van Ten Kate. Die cursiviteit suggereert diepzinnigheid. Nog een citaat van Ten Kate: 'De wereld wordt met andere woorden een ruimte om in te nemen, maar ook een ruimte waarin de mens zich kan verliezen.' (p. 28) Goh, heerlijk toch? Ik begin te twijfelen of dit geschrift van een academicus is of van iemand in een inrichting die denkt dat hij of zij filosoof is.

Ten Kate koppelt zijn abstracte beschouwing aan concrete voorbeelden. Zo leer ik dat er biecht apps zijn, die, volgens Ten Kate, 'miljoenen mensen nu gebruiken'. (p. 37) Ten Kate noemt deze app als voorbeeld van de 'schemerzone tussen activum en passivum' waar 'de transcendentie van de wereld' schuilt. Ik zie de biecht app als een voorbeeld voor de stelling

dat technologie niet noodzakelijk leidt tot onttovering van het wereldbeeld. Geavanceerde technologie kan gebruikt worden ter ondersteuning van absurde wereldbeelden, zoals apps die moslims gebruiken voor wanneer de ramadan begint.

Ten Kate gaat dus op ondogmatistische manier om met de christelijke traditie. Zo heeft hij het over de hemel: 'De hemel geeft taal aan het onvoorstelbare door een ander soort vrijheid in het spel te brengen: die van het spel.' (p. 39) Cursivering is van Ten Kate. Aha, nu begrijp ik wat hemel is! Dat is heel verhelderend! Het is niet te doen, om niet sarcastisch te reageren op iemand die schrijft: 'In het ter sprake en tot leven brengen van deze vreemde transcendentie ligt naar mijn mening ook de toekomst van ieder die zich in de eenentwintigste eeuw vrijzinnig wil noemen.' (p. 40)

Ten Kate eindigt heel poëtisch met het gedicht *Ruwbouw* van Stefan Hertmans waarvan de laatste strofe luidt: *Er is geen voordeur meer; / de achterdeur staat open. / Hoor je de wind?* Ik eindig met een poëtische variatie:

Er is geen voordeur meer.

De achterdeur staat voor je open.

Hoor je de wind?

Als god niet bestaat

Over de noodzaak van atheïsme als basis voor de moraal
Column, voorgedragen op de Atheïsmedag 2016 van het Atheïstisch Verbond
Willem Vermaat

[Willem Vermaat ▼ is docent milieuwetenschappen aan de Universiteit van Utrecht.]

Beste gemeente, geachte ongelovigen (en heb ik hier staan voor mezelf: niet verwarren met ongeachte gelovigen),

“Als god niet bestaat, is alles geoorloofd.” Dat is de boodschap die de Russische schrijver Dostojevski in de 19e eeuw meegaf in *De gebroeders Karamazov*. Onder gelovigen lijkt dit idee nog altijd springlevend. De heren Paas en Peels betogen hetzelfde in hun boek *God Bewijzen*, dat verscheen in 2013 – bij de namen Paas en Peels moet ik altijd denken aan een soort sprookje: “Paas en Peels en de verdwenen diamant”. Dat vind ik wel grappig, want die vergelijking met een sprookje gaat natuurlijk niet alleen op voor hun namen, maar ook voor hun boek. Niet omdat god zich niet laat bewijzen, maar omdat god niet bestaat (dat is mijn weggever-tje vandaag; ik zal er verder niet op ingaan) en toch is niet alles geoorloofd (daar ga ik het vandaag met u over hebben) – Voor de moraal is autonoom denken van belang. Religie vormt daarin een obstakel en dus is atheïsme een betere basis voor de moraal.

Kijk, volgens mij is er iets vreemds aan de hand met het idee dat god nodig is om ons goed te gedragen. Inmiddels is het alweer jaren geleden, maar ik kan het me nog goed herinneren: ik zag op de televisie een man uit Israël (een hele tijd geleden, want ondertussen heb ik al jaren geen tv meer. Ik ben nogal streng in de leer. Dat heb ik dan weer gemeenschappelijk met sommige streng gelovigen. Al is mijn leer een liberale, die ik zelf bij elkaar gewinkeld heb in plaats van deze rechtstreeks van mijn ouders over te nemen). Maar goed, jaren geleden zag ik een man op de tv uit Israël. Een interviewer stelde hem een paar vragen. Zijn antwoorden kwamen erop neer dat hij bang was voor verlies van geloof in god in de maatschappij. Hem werd gevraagd: wat gebeurt er dan als mensen niet meer geloven? En toen zei die zoiets als: “Als mensen niet in god geloven, dan breekt de hel uit, dan slaat iedereen elkaar de

hersens in.” En ik dacht, dat is merkwaardig... Je woont in Israël... Je woont op een plek waar godsgeloof ruimschoots voorhanden is en waar tegelijk mensen elkaar de hersens inslaan, of erger. Sterker nog: godsgeloof is een belangrijke oorzaak voor dit geweld.

En toch is er het idee dat we zonder godsgeloof niet meer vast zouden kunnen stellen wat goed en kwaad is. Bovendien zou er geen motivatie meer zijn om het goede boven het kwade te verkiezen, omdat er niemand over ons zal oordelen. Goed is wat god ons opdraagt. Een dergelijke redenering duiden we aan met het begrip heteronome ethiek. Het antwoord op de vraag wat goed handelen is, wordt gegeven door te verwijzen naar iets of iemand anders (bijvoorbeeld met de frase: “omdat het in mijn heilige boek staat” of “omdat god het wil”). Niet bepaald een redenering die we als moreel toelaatbaar beschouwen, zelfs religieuzen niet. Als ik vroeger kattenkwaad had uitgehaald, en mijn religieuze ouders dat ontdekten, wilde ik me nog wel eens verweren met: “Mike deed het ook”. (Ik had een vriend die Mike heet). Waarop mijn moeder altijd zei: “En als Mike in de sloot springt dan doe je het ook?”

Heteronome moraal werd niet geaccepteerd, behalve als het

over de god van de bijbel ging, want ik kreeg wel elke avond bij het lezen uit de bijbel te horen dat we Jezus moesten volgen en de Heer blind moesten vertrouwen. Maar juist deze heteronome ethiek blijkt problematisch, omdat zij kan leiden – en vaak ook daadwerkelijk leidt – tot immoreel gedrag.

De drie grote monotheïstische godsdiensten – het jodendom, het christendom en de islam – kennen allen vanuit hun heilige boeken het verhaal van Abraham die zijn zoon moet offeren. Abraham wil dit gaan doen, omdat zijn god dit van hem vraagt, maar op het moment dat Abraham zijn mes heft, grijpt god in. De heilige boeken vragen om gehoorzaamheid en het verhaal van Abraham laat zien waar dit toe leidt: de bereidheid om te moorden, zelfs als het je eigen kind betreft. In het

verhaal grijpt god in, maar wanneer vandaag de dag een aanslag wordt gepleegd, zien we geen interveniërende god.

In naam van god worden vandaag de dag: bomaanslagen gepleegd; abortusartsen bedreigd; grappenmakers, politici en anderen bedreigd en vermoord; vrouwen gestenigd, homoseksuelen gediscrimineerd en vervolgd; meisjes worden besneden; vrouwen gesluierd en van hun vrijheid berooft; er wordt eerwraak gepleegd; jongetjes worden besneden; seksueel plezier wordt afgenomen door bijvoorbeeld deze besnijdenis of het verspreiden van valse informatie, mensen op terrasjes worden onder vuur genomen, minderheden onderdrukt en tot slaaf gemaakt; en wetenschappelijke vooruitgang wordt tegengehouden. Ondraaglijk lijden wordt niet verzacht en levens die gered hadden kunnen worden, eindigen omdat god het zo gewild zou hebben.

En dan wordt er soms gezegd: maar kijk ook eens naar de goeie dingen die religie voortbrengt. En dan denk ik: lik m'n reet! Misdaden kun je niet compenseren. Eerst de morele nullijn volgen: anderen niet schaden. Dan praten we daarna verder.

Gehoorzaamheid aan god is gevaarlijk. Religie is een bedreiging voor het niet-schaden van anderen en de moraal. Atheïsme is een meer solide basis voor de moraal.

Maar ik moet jullie waarschuwen. Atheïsme leidt niet automatisch tot de juiste moraal. Atheïsme is slechts de afwezigheid van geloof in goden. Adolf Eichmann beriep zich niet op god, maar was gehoorzaam aan een gewelddadige seculiere ideologie. Er is dus meer dan alleen atheïsme nodig. Dit wil ik u meegeven om over na te denken: Anderen niet schaden is een prachtig moreel principe, maar voordat u ja en amen zegt: besef wel wat gevolgen hiervan zijn als je anderen ook echt niet mag schaden! Niet alleen andere atheïsten, maar ook gelovigen. Niet alleen mensen nu, maar ook mensen die in de toekomst zullen leven. Niet alleen mensen, maar ook dieren. Het betekent wellicht dat ook u uw gedrag moet veranderen. Ethiek gaat uiteindelijk immers om het rechtvaardigen van ons handelen, niet tegenover god, maar tegenover anderen, talloze anderen die geschaad kunnen worden. En dat kan confronterend zijn.

Memoblaadjes (6)

René van Elst (foto zie pag. 26)

De hoofddoek als signaal?

In het vorige nummer staat de uitspraak van Maja Mischke dat moslima's met hun hoofddoeken voortdurend aan de wereld willen laten zien 'IK BEN MOS-LIMA!'

Dat zal in een deel van de gevallen best zo zijn. Naar mijn mening draagt men religieuze symbolen en/of door de religie of geloofsgemeenschap voorgeschreven kleding echter meestal vanuit de behoefte om te gehoorzamen aan een veronderstelde heilige plicht, wegens sociale dwang, vanuit de behoefte om aan de eigen groep een signaal van conformiteit af te geven, uit gewoonte of uit sympathie voor traditie.

De bedoelde symbolen en kleding worden in streken waar geen andersdenkenden zijn, immers ook gedragen. Joodse mannen die keppeltjes dragen, doen dat niet om de *gojim* te laten zien dat zij Joden zijn. Sikhs met een tulband op, hebben die niet op het hoofd om zich als Sikh te onderscheiden van de rest van de bevolking. Maar wat te denken van het dragen van een kruisje door christenen?

Vliegende Pasta en precedentwerking

Niets dan sympathie voor het oorspronkelijke streven van de Pastafari's (zie mijn artikel daarover elders in dit nummer) om het *intelligent design*-complot in de hoek te zetten waar het thuishoort. Maar aan het optreden van de beweging als kerk, die dezelfde rechten verlangt die andere kerken en gelovigen genieten, zie ik toch een minpuntje. Als die rechten inderdaad worden toegekend, kunnen andere, minder onschuldige bewegingen (lees: sektes) zich daar weer op beroepen. Terwijl het bijvoorbeeld zo zou moeten zijn dat *niemand* met een hoofddeksel op een pasfoto staat, wordt het alleen maar makkelijker om met een hoofdtooi afgebeeld te zijn op je pas of rijbewijs of ID-kaart, als de pastafari's dat mogen met een vergiet. Dan heeft de overheid immers niet veel argumenten meer om anderen dat recht te ontfangen, tenzij er een wet komt die strikt elk hoofddeksel op zo'n foto verbiedt. En stel dat de Kerk van het Vliegend Spaghettimonster dezelfde belastingvoordelen zou krijgen als de traditionele kerken, wat heeft de overheid dan nog voor argumenten om die voordelen te onthouden aan een club als de Scientology-kerk?

CITAAT

Dr. William Dever schreef in *The Biblical Archaeology Review* (1990, p. 53): Het is aangetoond dat de Bijbel een verzameling is van diverse soorten teksten waaronder mythen, volksverhalen, heldendichten, verhalen in poëzie en proza, hofkronieken, nationalistische propaganda, historische romans, geslachtsregisters, religieuze legenden, liturgische formules, liederen en psalmen, persoonlijke gebeden, wetboeken, orakels en voorspellingen, zede-preken en lesmateriaal, literair werk, erotische poëzie, doemzeggingen, enzovoort.

Uit: Gerald A. Larue, *Flood Myths and Sunken Arks, Who needs to believe in Noah's Ark and why?* op www.skeptic.com.

Boekenlijst De Vrije Gedachte

God noch autoriteit. Geschiedenis van de vrijdenkers-beweging in Nederland.

Redactie: B. Gasenbeek, J.C.H. Blom en J.W.M. Nabuurs.
366 pagina's. Prijs € 10,00

Hoe komen we bij God? vroeg het biggetje. Een boek voor iedereen die zich niets laat wijsmaken.

Michaël Schmidt-Salomon en Helge Nyncke. Vertaald uit het Duits door Frans Bijlsma.
18 pagina's. Prijs € 15,00

Liever een dode leeuw, dan een levende hond. Over de betekenis van de vrijdenker en humanist Leo Polak.

Bert Gasenbeek (redactie).
172 pagina's. Prijs € 15,00

De egoïst Max Stirner. Biografie. Hans Jansen.
114 pagina's. Prijs € 17,00

De dageraad van het positief atheïsme. Jan Hoving over godsdienst en seksualiteit in het Interbellum.

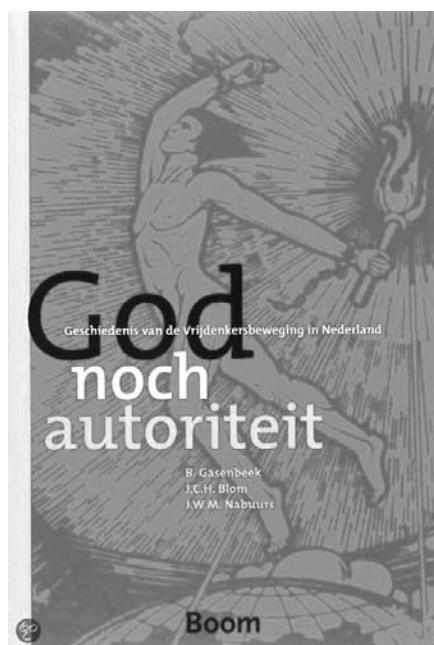
Vincent Stolk.
175 pagina's. Prijs € 12,50

Denkers zonder dogma's. Voordrachten en foto's van het DVG-jubileumcongres.

Bert Gasenbeek (redactie).
198 pagina's. Prijs € 5,00

Geleefde brieven. Deel I: Prometheus. Roman.

Floris van den Berg; nawoord: Frans Bijlsma.
237 pagina's. Prijs € 25,00

Misschien is niets geheel waar ... en zelfs dat niet. Multatuli: inspiratiebron voor vrijdenkers en humanisten.

Bert Gasenbeek (redactie).
178 pagina's. Prijs € 14,50

Schendingen van de scheiding tussen Kerk en Staat.

DVG werkgroep Kerk en Staat.
176 pagina's. Prijs € 5,00

Sprokkelhout. Een polemisch-filosofische ideeënbundel.

Gerhard Elferink.
99 pagina's. Prijs € 5,00

Uit vrije dwang. Gedichten van Abou l-Alaa al-Ma'arri.

Gedichten: Jaap van den Born.
Vertaling: Pieter Smoor.
146 pagina's. Prijs € 10,00.

...

De boeken kunnen worden besteld door per exemplaar het aankoopbedrag, vermeerderd met € 2,50 verzendkosten, over te maken naar bankrekening **NL15INGB 0000 2745 51** van **De Vrije Gedachte, Soest**, onder vermelding van de titel van het gewenste boek. Daarnaast dienen de adresgegevens via een e-mail te worden doorgegeven naar **penningmeester@devrijegedachte.nl**, met vermelding van de titel van het gewenste boek en de datum van betaling. (Op de afschriften van een bankrekening worden de adresgegevens van de betaler onvolledig weergegeven.) Zodra de betaling en de adresgegevens binnen zijn, wordt de bestelling verzonden.

THEMANUMMER NOVEMBER: UTOPIEËN / DYSTOPIEËN

Lezer, droomt u van een betere of zelfs ideale samenleving? Hoe zou die er uit kunnen zien? Collectivistisch of individualistisch? Hoe komen we daar?

Of ziet u het de verkeerde kant op gaan met mens en samenleving? Waar gaat het mis, wie zijn (m/v) schuld is dat en is er nog iets aan te doen?

Maak ons deelgenoot van uw maatschappijdroom of -nachtmerrie, of becommentarieer die van een ander uit heden of verleden. Schrijf uw gedachten op voor het komende novembernummer van ons lijfblad, een themanummer dat gewijd zal zijn aan utopieën en dystopieën.

Tip: kijk voor inspiratie naar de Wikipedia-artikelen Utopie en Dystopie (zo mogelijk ook naar niet-nederlandstalige versies).

Wij zien uw bijdragen graag tegemoet vóór 15 oktober. Alvast onze dank!

De Redactie.

Bestaan er racisten en antisemieten?

Peter de Valença

Ja natuurlijk, zal iedereen zeggen. De woorden staan in de Dikke van Dale en alle andere woordenboeken, dus bestaan er racisten en antisemieten. Slecht argument. Immers, het woord *eenhoorn* staat al evenzeer in al die woordenboeken en toch bestaat deze niet werkelijk. Okay, zal menigene zeggen, maar je kan toch niet ontken- nen dat de predikaten gerust op allerlei mensen geplakt kunnen worden? Tsja, het predikaat *islamofob* wordt ook op allerlei mensen geplakt en toch ontken ik dat er *islamofoben* bestaan. Nou, daar zijn anderen het dan weer volko- men mee oneens; die weten zeker dat islamofoben wél bestaan. Ah, zal er dan gezegd worden, maar als er mensen zijn die erin geloven, dan is er behoefte aan zo'n term. Maar de behoefte mensen als racist of antise- miet of islamofob te benoemen wil toch niet zeggen dat die mensen dat ook werkelijk zijn?! Hou toch op met dat semantisch geneuzel, tuurlijk bestaan er racisten en antisemieten, zal er gezegd worden. Of: Ga bij deze of gene het typisch antisemitische rijtje standpunten over joden maar af en je kan niet anders dan concluderen dat er echte antisemieten bij zitten. En inder- daad, na het scoren op dat rijtje blijken zekere personen er bijna overal hoog op te scoren. We kunnen dan niet veel anders doen dan hen antisemiet te noemen, toch?

Ja, maar ook Nee. Ja, als we per se mensen willen categoriseren. Nee, als we mensen niet willen stigmatiseren. Voor beide is wat te zeggen. Zo is categoriseren wel zo makkelijk en

soms zelfs de enige manier om niet te vervallen in veel te lange zinnen. Het schept een soort duidelijkheid die appelleert aan een menselijke behoefte en er zijn genoeg wetenschappelijke aanwijzingen dat onze hersenen nu eenmaal veel aan categoriseren doen. We doen er dus allemaal aan en zullen dat ook blijven doen. Maar een bijef- fect is wel dat we op zo'n moment stigmatiseren en daaraan zijn nadelen verbonden. Een belangrijk nadeel is dat de kans afneemt dat dingen ten goede veranderen. Als we verstandig zijn, proberen we verre te blijven van stigmatiseren. Bovendien is het veel dichterbij de waarheid om te spreken van racisme of antisemitisme in het denken en doen, waarbij we de moge- lijkheid van discussie over dat denken en doen open houden, vanuit het idee dat die wellicht het gevolg zijn van mentale valkuilen waaraan nog wat te doen is. Tenzij geboren en getogen in een groep waar racisme of antisemi- tisme in het cultureel systeem ingebak- ken zit, is niemand zomaar opeens van de ene op de andere dag racistisch of antisemitisch geworden; het is dan altijd een proces van kleine stapjes geweest.

Zijn alle vormen van racisme en antisemitisme slecht?

Een andere vraag die eraan verbonden is: Moeten we alle racisme en antise- mitisme bij voorbaat veroordelen? Mijn antwoord is wederom – vast heel verwarrend – Ja en Nee. Ja, in abstracte zin is het goed om meer dan alleen kritisch te zijn over beide. Maar

Nee als we een individueel geval beoordelen en de hoop in leven willen houden dat we er nog wat aan kunnen doen. Verder, inzake in elk geval racisme ook Nee gezien de wel erg ruime betekenis die nu zelfs rechters aan de term geven. Ik vind dat er discussie moet komen over de heden- daagse uitleg van het begrip racisme. Inzake antisemitisme zie ik overigens minder reden tot zo'n discussie.

En dan het Nee, omdat we het mensen niet zomaar kwalijk kunnen nemen een zekere voorkeur te hebben voor een bepaalde groep, of een zekere irritatie te voelen bij een andere groep. Zouden we ze het wel zomaar kwalijk nemen, dan zouden we die mensen dwingen tegen iets van hun natuur in te gaan. Mensen hebben nu eenmaal de natuur- lijke neiging zich te omringen met eigen familie, vrienden, groep of soort en zich minder gerust te voelen bij vreemdelingen.

Het merendeel van degenen die recht op de man af wordt gezegd racist/antisemiet te zijn, zal dat min- stens verontwaardigd tegenspreken. Een gedeelte zal het echter met opge- heven kin bevestigen. Die laatste groep is waarschijnlijk al een flinke tijd geleden en vele malen eerder met de beschuldiging geconfronteerd en is opgehouden zich verontwaardigd te tonen. Voor mensen uit de eerste groep geldt dat zij waarschijnlijk eerder de hakken in het zand gaan zetten dan zich te gaan afvragen waar ze in hun denken op het verkeerde pad geraak- ten. Ergo, bij beide groepen is het netto effect dat ze (verder) gestigmati- seerd worden en we het wel kunnen vergeten nog een zinvolle discussie over het denken te kunnen voeren. Veel mensen zal dat worst wezen, want die zouden eigenlijk niet eens weten hoe ze zo'n discussie zouden moeten aanpakken; dan is een plakkaat opplakken wel zo gemakkelijk en kunnen ze, tevreden met zichzelf, overgaan tot de orde van de dag. Voor wie echter toch liever probeert de dis- cussie aan te gaan, is het belangrijk te doorgronden wat die valkuilen in het denken zoal inhouden. Laten we ons focussen op antisemitisme.

Peter de Valença (Haarlem, 1953); lid DVG sinds 2009. Een blauwe maandag be- trokken ge- weest bij de ASP, namelijk bij de oprich- ting.

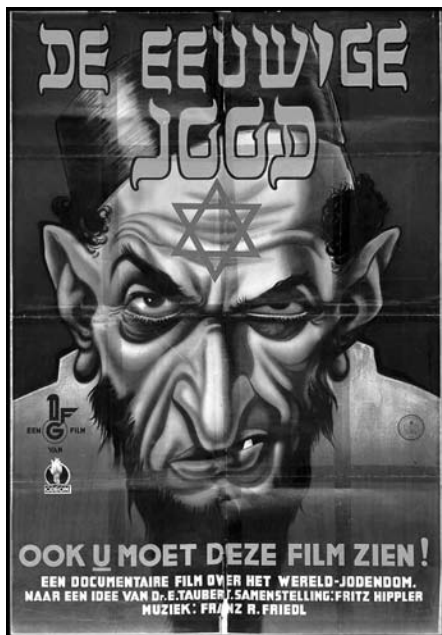

Wat kenmerkt antisemitisme?

Menig jood¹ heeft een soort antennetje voor antisemitisme ontwikkeld. Er wordt gelet op woordkeus, op de aard van de kritiek én op de aard van de complimenten, de tegenhanger van kritiek. Verder wordt erop gelet wat ‘antisemieten’ van de tekst zullen vinden.

Een in essentie zelfde kritiek kan door de woordkeus als acceptabel overkomen of juist als te ver gaand, kwetsend, overdreven, vals of anderszins, allemaal dus helemaal afhankelijk van de gebruikte woorden. Waardeoordeelen kunnen heel geniepig doorsijpelen. Zo kan je iemand die niet terugdeinst voor geweld vergoelijkend radicaal noemen als je eigenlijk toch wel sympathie voor zijn motieven opbrengt, maar zal je die iemand wellicht extremist noemen als je daarvoor in het geheel geen sympathie voelt. Op zich is het opplakken van deze en andere plakaten (stigmatiseren) ook al een aanwijzing. Je zegt ermee dat die persoon nooit meer gaat bijdraaien en een hopeloos geval is. Ook bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden

¹ Is het Jood of is het jood? Formeel is er onderscheid. De regel is dat *Jood* juist is als het een etnische aanduiding gebruikt wordt. Een *Jood* behoort tot het *Joodse volk*, het *Jodendom* (in etnisch-culturele zin), de *Joodse gemeenschap*, enz. Als het om een religieuze aanduiding gaat, is *jood* juist. Ik ben op dit punt echter nogal een warhoofd en gebruik daarom maar gewoon *jood* voor alle gevallen.

Poster voor Duitse anti-joodse propagandafilm uit 1940.

worden veel gebruikt om de toon te zetten.

Wat de aard van de kritiek betreft, wordt erop gelet of die overeenkomt met erkend antisemitische kritieken. De bekendste is wellicht dat de joden samenzweren, wat dan bewezen zou zijn met de Protocollen van Zion². Maar er zijn vele andere ‘kritieken’ uit deze poel, de meeste veel minder pregnant.

Er wordt ook gelet op de aard van complimenten. Als er geen complimenten zijn dan zegt dat al veel, maar geregeld zijn er toch één of twee wel (vaker één) en dan is het zaak om te onderzoeken wat die waard zijn. Het blijkt namelijk dat veel mensen zichzelf denken te hebben gevrijwaard van antisemitisme door ook een enkel compliment voor joden over te hebben. Dan blijkt uit onderzoek van de tekst dat het compliment eigenlijk geen hout snijdt, omdat het irrelevant is of sterk overdreven wordt. Zo is er opvallend vaak sprake van het hebben van een joodse vriend of het noemen van een joodse ‘autoriteit’ die de mening deelt. Ook blijkt het geregeld alleen maar een inleiding te zijn tot de kritiek. Zo wordt in menig antisemitisch geschrift eerst de loftrompet gestoken met de ongekende eendracht die joden zou kenmerken. Of ze worden eerst geprezen voor de ‘slimheid’ waarmee ze de economie en regeringen naar hun hand zouden hebben gezet, waarna ze alsnog daarop worden afgebrand. Het compliment wordt dus nogal eens gebruikt als inleiding tot een verwijt.

Veel antisemitisme lijkt trouwens te stoelen op een soort jaloezie; dan is iemand eigenlijk te zeer onder de indruk van een de joden toegedichte positieve eigenschap en wordt er, omdat de praktijk niet blijkt te stroken met die eigenschap, naarstig gezocht naar argumenten om de joden in ultimo toch te kunnen veroordelen als slechte mensen. Een voorbeeld is het idee dat de joden rechtvaardigheid als hoogste goed kennen. Wie dat ooit

² Boek met een fictief verslag van een vergadering van joodse leiders, die in 1897 zou hebben plaatsgevonden in Bazel. Deze joodse leiders (wijzen van Zion) zouden een plan hebben gesmeed om de christelijke maatschappij omver te werpen en een joodse wereldheerschappij te vestigen. (Noot v/d Redactie.)

leerde en later las over joden die toch onrecht aandeden, ging misschien vermoeden – want er was weleens ergens iets over gelezen – dat de rechtvaardigheidsclaim eigenlijk een verhulling was van een heel ander, en egoïstisch, streven, namelijk de heerschappij over de wereld. Kromme redenering, maar wel eentje die genoeg mensen maken. Tenslotte wordt gekeken naar wat ‘antisemieten’ met de tekst kunnen. Zullen die instemmend knikken? Dan zal er het verwijt zijn dat de schrijver zichzelf misschien geen antisemiet vindt, maar dat deze antisemieten evengoed wel bevestigd en van kruut voorziet. En men zal denken “als het kwaakt als een eend, dan is het vast een eend”.

Anderzijds, wat veel ‘blootleggers van antisemitisme’ niet willen zien is dat er iets is met de joodse religie en beschaving dat veel bewondering oogst, maar de nodige mensen tegelijk ook irriteert, mij inclusief. Door een zeker gebrek aan reflectie op de eigen religie en beschaving, zijn ze niet in staat om – als keken ze ernaar vanuit een helikopter – op zijn minst te begrijpen dat zulke irritatie bestaat. Sterker, ook de geringste irritatie wordt dan als voortsproeiend uit antisemitisme verklaard.

Moeten we iets doen aan racisme en antisemitisme?

We zouden een en ander helemaal op zijn beloop kunnen laten, net zoals er in de natuur geen dier is dat een ander dier op zijn gedrag aanspreekt. Zo’n *laissez faire* houding lijkt mij echter te risicovol, al voel ik tegelijkertijd irritatie bij alle reclamespotjes zoals ‘No to racism’. Het is dus toch beter dat er mensen zijn die wijzen op het bestaan van racistische en antisemitische denkpatronen. Maar wel vind ik dat diezelfde ‘blootleggers’ hun uiterste best moeten doen om stigmatiseren zo lang mogelijk achterwege te laten en vooral te pogen de discussie gaande te houden. Maar ook zullen diezelfde ‘blootleggers’ met elkaar in discussie moeten gaan over de vraag wat er gedaan kan worden aan de genoemde irritatie en over de vraag of zulke irritatie wel antisemitisme of racisme mag worden genoemd.

Spellingswaan is flauwekul

Jan Willem Nienhuys

oewel spellingkwesties weinig te maken hebben met atheïstisch humanisme, schrijft Anton van Hooff er teen hele pagina over vol in ons prachtige lijfblad. Maar er zit aan spelling toch wel een aspect dat te maken heeft met omgang met anderen.

Het schrift is een belangrijk communicatiemiddel. We lezen echter veel meer dan we schrijven. Het gemak van de lezer dient dus voorop te staan. En dat gemak is gediend bij een constant woordbeeld. Als je iets ingewikkelds wilt uitleggen, moet je niet hebben dat de lezer van je uitleg alsmaar wordt afgeleid door afwijkingen van het standaardwoordbeeld.

Dat het paart paart (bijvoorbeeld met een ezelin) ziet er gek uit, en dat is inderdaad een belangrijk argument. Het systeem van een min of meer fonetische spelling heeft voordelen en nadelen. Een belangrijk voordeel is dat je met een 'spelling' makkelijk iets kunt opzoeken in een lange lijst (een woordenboek of een atlas). Je moet dan wel weten hoe het precies geschreven wordt. De oudste standaardspelling in het Nederlands is dan ook pas bedacht toen men begon aan het maken van een groot woordenboek, het WNT. Een nadeel (ten opzichte van een karakterschrift als het Chinees) is dat het lezen dan een stuk langzamer gaat. Het decoderen van de woorden verloopt uiteindelijk in onze hersenen toch via de omweg letter – uitspraak – woordklank – betekenis. Dat veroorzaakt op zijn beurt weer dat als daar iets misgaat, de betrokkene dyslectisch is. We maken zelf dagelijks mee hoe efficiënt een karakterschrift is, als we kennis nemen van getallen zoals 2016 of 3,14159265. Getallen worden wereldwijd begrepen en dat weegt ruimschoots op tegen het ongemak dat het leren van dat minitaaltje met zich meebrengt. Een ander nadeel, vooral in wat grotere landen, is dat een strikt op uitspraak gebaseerd systeem onpraktisch is als er grote aantallen mensen zijn die elk hun eigen dialect spreken. Bij minuscule dichtbevolkte landen zoals het onze heb je daar nauwelijks last van, maar bij een miljard sprekers, misschien wel op meerdere continenten, wordt het lastig. Waar je bij een miniland met veel burens ook last van hebt, is dat de taal stikt van de leenwoorden, en dat het makkelijker is die zo veel mogelijk te laten zoals ze zijn. Daarom hebben we het vroeg-20ste-eeuwse woord racisme met klemtoon en al zo uit Frans overgenomen. Je kunt natuurlijk ook rassenwaan zeggen, dat is nog duidelijker ook.

Jij draaft door

Terug naar het paard. Ik weet niet veel van de boeren uit Latium, maar dat die de g van *garçon* of *goddam* niet konden uitspreken, wil ik best geloven. Nederlanders hebben ook geen behoefte aan een apart teken voor de k van zakdoek. Een van de kenmerken van het Nederlands is dat de sprekers niet in

staat zijn tot het vormen van een stemhebbende medeklinker aan het eind van een woord of lettergreep. Waar je in het Engels aan het eind van de woorden *good, love, rose, web* een stemhebbende medeklinker hoort, is die afwezig in de corresponderende Nederlandse woorden *goed, lief, roos, web*. De 'oorspronkelijke' klank komt weer terug in de verbogen vormen *goede, lieve, rozen, webben*. Vanuit het standpunt van het grootste gemak voor de lezer is het praktischer om de d van de verbogen vorm ook in de onverbogen vorm te handhaven, in verband met het grote aantal voltooid deelwoorden op een d. Voor woorden op een f/v en op een s/z is de keuze anders uitgevallen, misschien omdat er daar niet zoveel van zijn. Heb, hebt en hebben komen zo vaak voor dat we daarom maar niet hep en hept schrijven.

Je moet altijd compromissen maken. We hadden natuurlijk kunnen afspreken dat de v en de z net zo gaan als de d en b: 'Jij draaft door, het paard heeft gedraafd, je hebt me erin geluizd.' Maar we hebben nu eenmaal lang, lang geleden andere afspraken gemaakt, vandaar dat we 'gedraafd' schrijven omdat in de infinitief een v staat. Interessant is dat we aan dat soort regels nog kunnen zien dat de Zuid-Nederlandse uitspraak, waarin de g stemhebbend is en de ch niet, de oorspronkelijke moet zijn geweest. Daarom schrijven we gezegd en zegde met een d, terwijl we gekucht en kuchte met een t schrijven. Als Anton de g en ch als 'dezelfde klank' betitelt, is hij gewoon een keelschrapende noordse dictator die zijn normen wil opleggen aan elke Nederlandse spreker die bezuiden de Waal geboren is.

Wielewaal en zielenpoot

Alle gekheid op een stokje. Bij spelling is het altijd schipperen met concessies aan de uitspraak, betekenis en dergelijke. Maar het leesgemak van de lezer staat voorop, niet het denkgemak van de schrijver. De schrijver hoort zich uit te sloven om zich zo duidelijk mogelijk uit te drukken.

De spellingwijziging die in 1995 werd doorgevoerd, herstelde een fout uit 1954, namelijk van de voorkeurspelling. Tussen 1954 en 1995 mocht je tal van woorden op twee manieren schrijven, zo ook *product/product*; één manier had dan de voorkeur, maar de ander was toegestaan. Dat gaat helemaal tegen het idee van één woordbeeld. Die voorkeurspelling is afgeschaft en produceren en product hebben allebei een c. Bij die spellingwijziging van 1995 maakten velen zich vreselijk druk om de tussen-n. Maar de nieuwe regel vind ik beter. Je hoeft tijdens het schrijven bij twijfelgevallen (*kersenplukker, bessensap, bessensap*) niet meer te piekeren over hoe het zit met de

Jan Willem Nienhuys (1942) was universitair docent wiskunde en is secretaris van Skepsis

betekenis. Bij 'XenY' of 'XeY' hoef je alleen maar te bedenken wat je hóórt als je van X een meervoud maakt. Je kunt het belang van het constante woordbeeld afmeten aan het gejeremieer over de pannenkoek. Weg met het gepuzzel over de 'kerseplukker' (= hoogwerker) die waarschijnlijk nooit in de buurt van een kers komt en de 'pereboom' waaraan niet noodzakelijk mee dan één peer zit. Er zijn nog steeds wat onbegrijpelijke uitzonderingen (bruidegom, wielewaal, klerezooi e.d.) die ongetwijfeld waren ingegeven door het idee om niet al te veel bekende woordbeelden te verstoren. Artsepraktijk of artsenpraktijk? Je hoeft niet meer te weten dat er daar vele van zijn met één arts.

Er zullen inconsequenties blijven, en waarom scepsis / scepter niet in de k-variant mogen (bij kinema/cinema en keramiek/ceramiek mag het wel; het woordenboek bevat glykemisch maar 'glycemisch' is minstens even gangbaar) is onduidelijk. Er is voor de c een duidelijke regel: 'c=s voor e of i of y of ae', waarop naast genoemde scepsis en scepter de woorden cyste, Scylla, Scythen en accessoire rare uitzonderingen zijn. De vreemde s-uitspraak van het laatste woord is

zelfs in het woordenboek terechtgekomen, hoe snap ik niet. Toen ik scholier was hadden we het ook over asseleren als we de Tour de France bespraken. We pasten de regel 'verdubbelde medeklinker dient om voorgaande klinker kort te houden' toe op een Frans woord zonder de Franse uitspraakregels goed te begrijpen.

Er is nog een raakvlak met 'relaties met anderen'. Dat is de in Nederland en mogelijk ook elders wijdverbreide elitaire gewoonte om spelfouten als een bewijs van minderwaardigheid te zien. Als iemand zegt niet te kunnen rekenen, dan tillen we daar niet aan, percenten en getallen boven de tien zijn nu eenmaal hogere wiskunde. Maar een spelfout, och gut, wat een zielenpoot toch, waar bemoeit hij zich mee als hij niet eens goed Nederlands kan schrijven! Die houding. Spellingswaan.

Het is natuurlijk goed dat een schrijver of redacteur enige moeite doet om te zorgen dat zijn of haar lezers niet gestoord worden door tik- en spelfouten, maar lezers zouden er goed aan doen om er niet zo zwaar aan te tillen.

Het Vliegend Spaghettimonster komt!

René van Elst (foto zie pag. 26)

De Utrechtse Vrijdenkersborrel van 4 juli jl. bood een ongewone aanblik: menigeen onder de talrijke aanwezigen droeg een opvallend hoofddeksel, namelijk een vergiet van metaal of plastic. Niet omdat men een kookcursus verwachtte, maar ter gelegenheid van de komst en lezing van Dirk Jan Dijkstra ▼ uit Emmen, jurist, 25 jaar, en nu al Aartsbisschop voor Nederland bij de Kerk van het Vliegend Spaghettimonster (KVSM). Een vergiet is de voorgeschreven – maar geenszins dwingend voorgeschreven – hoofdtooi van de pastafari's, zoals de gelovigen in deze kerk worden genoemd.

Zijne eminentie – ook getooid met een vergiet, dat af en toe als een aureool oplichtte (zie de foto) – schetste een levendig beeld van de achtergrond, geschiedenis en de artikelen des geloofs van deze nog jonge kerk, die zich de snelst groeiende van ons land mag noemen. We vermelden hier enkele hoofdzaken. (In de laatste Vrijdenker van 2011 heeft Thomas Spickmann al een artikel aan de KVSM gewijd; voor de trouwe lezers is dus niet alles wat hier volgt geheel nieuw.)

Visioen

In 2005 kreeg Bobby Henderson¹ een visioen van *the Flying Spaghetti Monster* / het Vliegend Spaghettimonster (*FSM* / *VSM*) dat hem het ware scheppingsverhaal vertelde. Dat is vastgelegd in twee bijbels: *The Loose Canon*² en *The Gospel of the Flying*

¹ Bobby Henderson is geboren op 18 juli 1980 in Roseburg, Oregon, V.S.. Hij is afgestudeerd in de natuurkunde aan de Oregon State University. Hij protesteerde er in 2005 op satirische wijze tegen dat in de Amerikaanse staat Kansas besloten werd dat naast de evolutietheorie intelligent design verplichte lesstof zou worden.

² Pdf download op

*Spaghetti Monster*³. Zich vervelend in het oneindige niets heeft het VSM de Oerknal geïnitieerd. Na het vervolgens scheppen van de Aarde en de mens had het VSM alles nog goed onder controle, hij kon iedereen aanraken met zijn noedelige tentakels (*noodly appendages*) en zo was het geloof in hem vanzelf het enige ware geloof. Aan het DNA van de mens is trouwens te zien dat deze naar het beeld van het VSM is geschapen. Later kwamen er teveel mensen om nog allemaal aangehaakt te worden en zijn ze allerlei geloven gaan verzinnen. Een belangrijk onderdeel van het geloof zijn de acht 'Liever Nietens' (zie het kader op de volgende pagina), overgeleverd via de profeet Mosey. Het zijn geen harde regels en er is ook geen zonde; hoofdzaak is wat in de maatschappij wel en niet geaccepteerd wordt en dat kan variëren.

<http://www.venganza.org/2010/07/the-loose-canon/>

³ Pdf download op http://www.klps.pl/pliki/gospel_fsm_eng.pdf

1. Ik heb echt liever niet dat je... doet alsof je heiliger bent dan iemand anders wanneer je mijn noedelige goddelijkheid beschrijft. Als sommige mensen niet in me geloven dan is dat oké. Echt. Trouwens, dit gaat niet over hen, dus niet afdwalen.
2. Ik heb echt liever niet dat je... mijn bestaan gebruikt om mensen te onderdrukken, straffen, veroordelen of, je snapt het, je slecht te gedragen tegen anderen. Ik heb geen offers nodig en het begrip "zuiver" is bedoeld voor bronwater, niet mensen.
3. Ik heb echt liever niet dat je... mensen beoordeelt op hoe ze eruit zien, hoe ze zich kleden, hoe ze praten of hoe ze lopen, maar wees gewoon vriendelijk, oké? O, en laat dit eens doordringen: vrouw = mens. man = mens. Precies hetzelfde. De één is niet beter dan de ander, tenzij we het over mode hebben en sorry, dat heb ik aan vrouwen gegeven en een paar mannen die toevallig het verschil weten tussen lila en violet.
4. Ik heb echt liever niet dat je... je gedraagt op een manier die aanstoot kan geven aan jezelf of je willige partner met de wettige leeftijd EN geestelijke volwassenheid. Voor wie daar problemen mee heeft: ik geloof dat de uitdrukking is: "doe 't effe lekker met jezelf", tenzij je daar aanstoot aan neemt; in dat geval moet je maar eens de TV uitzetten en voor de verandering een ommetje maken.
5. Ik heb echt liever niet dat je... discussieert met gehersenspoelde, vooringenomen, akelige mensen op een lege maag. Eet eerst en maak dan gehakt van ze.
6. Ik heb echt liever niet dat je... kerken / moskeeën / tempels bouwt van multimiljoenen euro's voor mijn noedelige goedheid, wanneer het geld beter besteed kan worden aan bestrijding van armoede en ziekte, aan leven in vrede, liefhebben met passie en het goedkoper maken van breedbandkabel. Ik mag dan een alleswetend complex wezen zijn, maar ik hou van de simpele dingen in het leven. Ik kan het weten, ik ben de Schepper.
7. Ik heb echt liever niet dat je... rondbazuint tegen anderen dat ik met je praat. Zo interessant ben je niet. Word volwassen. Ik vertel je net dat je je naasten lief moet hebben, dat was een hint.
8. Ik heb echt liever niet dat je... bij een ander dingen doet die je met jezelf wil laten geschieden, als je in bent voor dingen die te maken hebben met, eh... veel glijmiddel, leer of vaseline. Als de andere persoon het wil (gelet op punt 4), ga ervoor, maak foto's en in Mike's naam, gebruik een condoom! Echt, het is maar rubber. Als ik had gewild dat het niet goed voelde had ik wel stekels toegevoegd, of zoiets. (RAMen).

je erin kunt vinden dat je vriendelijk en normaal met elkaar om moet gaan. Bidden hoeft niet, dan stoort je het VSM ook niet.

Enkele vragen uit het publiek

V: Is er een heilig land?

DJD: Officieus wordt Italië wel het heilig land genoemd vanwege de pasta en omdat er op een berg een formatie is die op het VSM lijkt.

V: Wordt er gedacht over bijzonder onderwijs in de vorm van spaghettischolen?

DJD: Daar komt het bestuur (vijf personen met vast werk) niet aan toe, maar als iemand zich daarvoor wil inzetten, prima!

V: Hebben jullie ook een duivel / antichrist / 'antipasta'?

DJD: Nee, maar er zijn wel een hemel en een hel, de hemel met bier en strippers, de hel ook, alleen is het bier daar lauwer en hebben de strippers S.O.A.'s.²

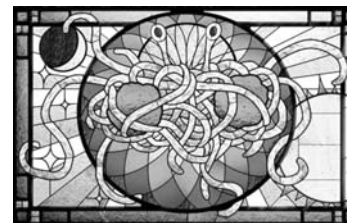
Streven naar erkenning

De Pastafari's dragen een vergiet op het hoofd om hun noedelige godheid te eren. Zoals wel bekend streeft de KVSM ernaar om het vergiet door de overheid erkend te krijgen als heilig hoofddeksel, dat men (zoals bijv. moslima's hun hoofddoek) zou moeten kunnen dragen bij het laten maken van pasfoto's. Bij het aanvragen van paspoorten met zulke pasfoto's liepen verschillende mensen tegen een dichte deur, alleen in Den Haag is het gelukt. Op 7 juli vindt een rechtszitting plaats in Groningen over de vraag of de gemeente Emmen moet toestaan dat elke pastafari met een vergiet op het hoofd op de foto komt, ook als het gaat om officiële documenten zoals een ID-bewijs. (Inmiddels heeft de Rechtbank een afwijzende uitspraak gedaan, met als argumentatie dat het vergiet niet altijd gedragen wordt of moet worden. De KVSM gaat in hoger beroep.) In 2015 is begonnen aan de gewenste erkenning te werken door inschrijving bij de Kamer van Koophandel in Emmen aan te vragen; die inschrijving is in eerste instantie afgewezen maar heeft na in beroep gaan alsnog per 26 januari 2016 plaatsgevonden. Een volledige erkenning is dat nog niet. Maar het aantal sympathisanten groeit hard en is al boven de tienduizend. Voorts wordt gewerkt aan verkrijging van de ANBI-status, die fiscale voordelen met zich brengt.

Een geloof tussen geloven

Het geloof in het VSM pretendeert niet het enige ware geloof te zijn; het is *een* geloof; daarin verschilt het van andere geloven, dat het andere religies accepteert. Een ander verhaal wordt het echter als een geloof bijv. vermin-king (denk aan besnijdenis van kleine kinderen) vereist. Zulke zaken probeert de KVSM aan de kaak te stellen. Centraal staat het streven om de mensen aan het denken te zetten.

Het Pastafarisme is een vredelievend geloof: namens het VSM is er nog niemand gedood. Het is een vrijwillig en vriendelijk geloof; het ontbreken van dwang blijkt in de praktijk de erkenning als religie in de weg te zitten. Maar het geloof in een bovennatuurlijke god of iets dergelijks is de kern van religie en dat geldt ook voor het Pastafarisme. Mensen van andere geloven vinden het allemaal onzin; zij miskennen dat het geloof in het VSM het dichtst bij de wetenschap ligt.¹ Het Pastafarisme heeft wel elementen die op mensen raar kunnen overkomen, maar die toch niet raarder zijn dan wederopstanding etc.. Iedereen moet dus voor zichzelf uitmaken wat hij gelooft. Er wordt wel gevraagd: is het een echt geloof of is het een atheïstische of een agnostische tak? Het antwoord is dat iedereen vrij is om te geloven wat hij wil; het is niet interessant of iemand wel of niet gelooft in het VSM; het is al voldoende voor het pastafarischap als je

¹ Het voert te ver om dat in dit verslag toe te lichten, zie daarvoor *The Gospel*.

² Volgens *The Gospel* zijn er waarschijnlijk ook mannelijke strippers voor de vrouwen; die zijn niet zichtbaar voor de hetero-mannen.

Shampoo-reclame

Over de islamitische ideologie van de haat, weerbare vrijheid & humanistische zending

Floris van den Berg (foto zie pag. 4)

Een spiraal van haat

Waarom haten zij ons? En 'zij' dat zijn de moslimterroristen die dood en verderf zaaien, en zij die met hen sympathiseren. Dat vind ik een vraag die lastig is te beantwoorden. Veel duidelijker is het omgekeerde: Waarom haat ik hen? Ik haat de terroristen die mensen vermoorden of een poging daartoe doen. Ik haat mensen die haat prediken jegens mensen die anderen geen kwaad doen. Ik haat mensen die anderen hun vrijheid niet gunnen en bereid zijn dat met geweld te bekrachtigen. Ik haat de haat, maar mijn haat wordt gevoed door het onnodige leed, de onnodige wreedheid, de onnodige onderdrukking door moslimterroristen. En ja: ik haat de islam. En nee: ik haat niet alle moslims. Iedereen heeft recht op zijn of haar eigen achterlijkheid. De haat van moslimterroristen is een fundamenteel andere haat dan de haat die ik jegens hen koester. Hun haat is een haat die aanzet tot wrede daden, een haat die medemenselijkheid verdringt. Mijn haat valt binnen een humanistisch mens- en wereldbeeld waarbij mensenrechten een belangrijke rol spelen. Ik haat weliswaar de islamitische ideologie van de haat en achterlijkheid, maar ik ben tegen de doodstraf, tegen marteling en vóór een eerlijk proces tegen terroristen en vóór het respecteren van de mensenrechten in de strijd tegen terrorisme. Ik heb een hartgrondige afkeer van geweld. De democratische liberale rechtsstaat heeft het geweldsmonopolie – binnen duidelijke kaders. Ik wil niet haten, maar het is onmenselijk om geen haat te voelen voor mensen die op zo'n verschrikkelijke wijze dood en verderf zaaien. Ik streef naar een wereld zonder haat. Waarbij mensen in vreedzaamheid samen leven en elkaar tolereren. En dat is nu precies het probleem: de moslimterroristen tolereren de westerse waarden niet en ze blijken bereid hun leven daarvoor op te offeren. Er is een fundamentele botsing van waarden.

Maar waarom haten zij ons? Neem de 27-jarige moslim Khalid El Bakraoui ◀ die zich op 22 maart 2016 opblies op het Brusselse vliegveld Zaventem waarbij 14 mensen om het leven kwamen en zo'n 100 gewonden.¹ El Bakraoui was een teruggekeerde Syrië-ganger gelieerd aan IS. Voor de moslimterroristen is het volstrekt helder waarom zij hun

daad doen: zij beroepen zich op de islam. Moslims doen het niet voor niets, ze krijgen er, in hun ogen, een ruimshartige beloning voor van 70 maagden in het paradijs. In juli 2016 duikt een testament van El Bakraoui op waarin hij redenen geeft voor zijn terroristische daad. Jihad-expert Pieter Van Ostaeyen twijfelt aan de echtheid van het testament dat via IS verspreid is. Het maakt voor mijn betoog niet uit of het door El Bakraoui is geschreven, waar het om gaat is dat in het

¹ Vreemd genoeg is er op het internet onduidelijkheid of El Bakraoui zichzelf opblies op het vliegveld Zaventem of in metrostation Maalbeek diezelfde dag.

document de ideologie van IS wordt uiteengezet. Een belangrijk punt van het testament is dat er in westerse landen geen respect meer is voor vrouwen: 'De vernedering gaat zover dat ze om shampoo te verkopen naakte vrouwen laten zien op elke hoek van de straat.' Verder worden er voorbeelden van afschuwwekkende zaken in de westerse liberale samenleving genoemd: prostitutie, porno, het homohuwelijk en dat homokoppels kinderen kunnen adopteren. Daarnaast betoogt El Bakraoui dat er 'genocides op moslims' gepleegd worden in landen als Palestina, Bosnië, China en Irak en dat het westen daar schuldig aan is. 'Weet dat de tijd dat jullie moslims vermoorden en dan met een gerust hart gaan slapen, voorbij is.' 'Bloed voor bloed en vernietiging voor vernietiging.'

De afkeer die El Bakraoui uitspreekt van de vrijheid van het individu, en met name de vrijheid van vrouwen, is in lijn met wat de Koran en de Hadith beweren. Een verkenning op internet laat zien dat het volkomen duidelijk is dat nogal wat moslims moeite hebben met het liberalisme en dat zij hun afkeuring daarvan onverbloemd uiten. Er zijn echter ook westerse conservatieven, zoals onder christenen, en met name in Amerika, die die afkeer van het liberalisme delen en fel gekant zijn tegen het homohuwelijk, naakt in reclames, pornografie en prostitutie. Hieruit blijkt dat deze afkeer geen voldoende reden is om terroristische daden te plegen. Hoe groot de afkeer van christengekkies van de SGP voor de 'losgeslagen' vrijheid ook mag zijn, er is niemand bang voor een terroristische aanslag door een SGP'er. Ook zijn er feministen die aanstoot nemen aan de shampoo-reclames, het gebruik van vrouwelijk schoon in reclames, pornografie en prostitutie. En toch zijn er geen terrorisme-aanslagen van feministen. Wel van Moslims.

Het argument dat een genocide op moslims plaatsvindt is wonderlijk. Waar dan? Moslims lijden het meest onder onderdrukking en aanslagen van medemoslims. De constante stroom aan bomaanslagen in Irak gaat om een strijd tussen moslims. De westerse wereld heeft geen fraaie geschiedenis wanneer het gaat om buitenlandse politiek en oorlogsvoering, maar het is een vorm van geschiedvervalsing om te spreken over door het westen georganiseerde genocides van moslims. Een probleem met gelovigen is dat zij het niet zo nauw nemen met de waarheid. Immers, anders zouden zij geen gelovigen zijn. Geloof betekent dat je iets voor waar aanneemt waarvan je wel kan nagaan dat het niet zo is.

Maar stel (en let op de conditionalis) dat het wel zo is en dat het westen schuldig is aan genocide op moslims, is het dan moreel te rechtvaardigen om willekeurige mensen te vermoorden en te verminken? Een morele rechtvaardiging van terrorisme is er niet. Het is een flagrante schending van het niet-schaden-principe van John Stuart Mill die in zijn boek *On Liberty* (1859) betoogde dat alles is toegestaan zolang je anderen maar geen schade toebrengt. Het doel van terrorisme is juist om zoveel mogelijk anderen schade te berokkenen en om angst te zaaien.

De talloze terroristische aanslagen en pogingen daartoe de afgelopen jaren door moslims hebben laten zien dat het morele kompas van de daders geen liberale richting aangeeft, maar naar Mekka wijst. De daders zijn allemaal moslim en noemen de islam als hun morele kompas. Blijkbaar is de islam in staat om mannen (want de aanslagen worden doorgaans gepleegd door mannen) te inspireren en motiveren tot het plegen van onwaarschijnlijk wrede aanslagen en, en dat is opvallend, dikwijls zijn het zelfmoordaanslagen. De daders zijn doorgaans jonge mannen in de bloei van hun leven die hun leven willen opofferen om dood en verderf te zaaien. In hun eigen islamitische gemeenschap worden de daders doorgaans niet als morele monsters gezien, zoals blijkt uit het feit dat een dader van de gruwelijke aanslagen in Parijs wekenlang verborgen wist te blijven in zijn woonplaats Brussel terwijl buurtgenoten en familie daarvan op de hoogte waren.

De meeste moslims zijn geen terrorist. Maar veel moslims zijn het wel eens met (een deel van) de argumenten van de terroristen en ze blijven zich identificeren als moslim en de islamitische normen en waarden.

Filosoof Paul Cliteur► gebruikt de term *theoterrorisme* om terrorisme mee aan te duiden dat theïstisch geïnspireerd is. En met theïsme bedoelt Cliteur het monotheïsme van jodendom, christendom en islam. Cliteur wijst erop dat in de geschriften van deze drie godsdiensten oproepen tot en rechtvaardigingen van geweld zijn te vinden. Dat klopt. Cliteur laat dat in zijn werken uitgebreid zien.¹ De vraag blijft echter waarom de wereld dan niet overspoeld wordt met aanslagen door joden en christenen. Wat betreft het jodendom valt in te brengen dat er maar heel weinig joden zijn op de wereld. Maar er zijn meer christenen dan moslims. In de VS worden af en toe abortusartsen vermoord door christenen met een beroep op het christendom, maar er worden geen terroristische aanslagen gepleegd wereldwijd met een beroep op het christendom. Dus theoterrorisme is misschien een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor het islamitische terrorisme. Want dat is het probleem: het gaat niet om theoterrorisme in het algemeen, maar om *islamitisch* theoterrorisme in het bijzonder. Islamitisch terrorisme is een vorm van theoterrorisme. Waarom vooral bij de islam, en minder bij christendom en jodendom?

Er zijn moslims en niet-islamitische moslimapologeten, zoals Karen Armstrong, die in de islam een religie van liefde, vrede en tolerantie zien.² Ongetwijfeld zijn er lieve, vredzame en tolerante moslims. Maar de moslimfundamentalisten zijn logischer en rationeler in de uitleg van de heilige boeken en bronnen van de islam dan de liberale moslims.³

Islamitisch terrorisme is de zichtbare top van de drijvende ijsberg van de haat. Dat is een verontrustende gedachte. Er zijn mensen die moslimterroristen willen afdoen als een stelletje gekken. Maar er zit wel degelijk een ideologie achter, namelijk de islamitische ideologie van de haat, de haat jegens vrijheid van het individu, de haat jegens joden, de haat jegens afvalligen, de haat jegens vrouwenemancipatie, de haat jegens homoseksualiteit. Opvallend is de mate van wreedheid van de IS, zoals blijkt uit de door IS verspreide onthoofdingsvideo's.⁴ Als de kern van de islam vreedzaamheid, liefde en tolerantie is, dan is daar bij deze vrome moslimmannen niets van te merken.

Er kunnen twee soorten islamitische aanslagen worden onderscheiden. Enerzijds aanslagen waarbij er een specifiek doel is, zoals de aanslag op de redactie van Charlie Hebdo en de moordaanslag op Theo van Gogh en de dreigingen tot moord op mensen als Ayaan Hirsi Ali, Salman Rushdie, Kurt Westergaard, Wafa Sultan, Geert Wilders en vele anderen. Wat een verontrustende gedachte is het, dat er moslims zijn die bereid zijn om mensen als Wilders, Hirsi Ali of Westergaard te vermoorden! Het gaat dus om min of meer 'normale' moslims die zijn opgegroeid in de westerse samenleving, maar die desalniettemin bereid zijn een religieus geïnspireerde moord te plegen.

Journalist Margalith Kleijwegt► schrijft over Nederlandse scholieren met een islamitische achtergrond in Amsterdam en over hun visie op Ayaan Hirsi Ali. Toen leerlingen enkele weken na de moord op Theo van Gogh een opstel hierover moesten schrijven stonden er zinnen in als: 'Eigenlijk is het terecht dat hij vermoord is.' En: 'Theo van Gogh had veel praatjes over Allah en nu is hij lekker dood en de Nederlandse samenleving moet niks met moskeeën uithalen, want anders gaan er koppen rollen.' 'De moord op Theo van Gogh gaf mij een enorme kick. Wij moslims laten ons niet beledigen door de ongelovigen.' 'Theo van Gogh begon ons geloof belachelijk te maken, terwijl de Islam al lang bestaat. Wie is hij wel niet! Hij heeft totaal geen respect voor ons geloof. Ik vind dat Hirsi Ali eraan moet liggen.' 'Ik zou Hirsi Ali zelf kunnen vermoorden als ik haar tegen zou komen. Zonder pardon snij ik haar in stukken. Wie denkt ze wel dat ze is.'⁵ Deze citaten laten zien hoe diep de kloof is en hoe groot het ideologische conflict is. Het onderwijs faalt hier schromelijk.

Naast de gerichte aanslagen zijn er de aanslagen die gericht zijn op willekeurige personen, zoals de aanslag in Parijs op 15 november 2015, de aanslagen in London, Madrid, New York, Brussel en Nice. Bij aanslagen met een specifiek doelwit gaan er dikwijls stemmen op van mensen die in wollige bewoordingen stellen: 'Eigen schuld dikke bult: als jij geen moslims had beledigd dan was dit niet gebeurd.' Maar bij de aanslagen op willekeurige burgers gaat dat argument niet op. Al zijn er mensen die menen dat het nog steeds eigen schuld is van het westen omdat moslims worden gediscrimineerd. Dit is een ernstige vorm van zelfhaat. Zelfs als moslims

¹ Zie Paul Cliteur, *Het monotheïstische dilemma. Of de theologie van het terrorisme*, 2010.

² Karen Armstrong, *Islam. De geschiedenis van een wereldgodsdienst*, 2009.

³ Zie Sam Harris, *The End of Faith. Religion, Terror and the Future of Reason*, 2005.

⁴ Judith Neurink, *De vrouwen van het kalifaat. Slavinnen, moeders en jihadbruiden*, 2015.

⁵ Kleijwegt, p. 194-5.

stelselmatig zouden worden gediscrimineerd, dan nog rechtvaardigt dat niet het geweld. En er zijn mensen die steeds maar weer met Breivik en zijn afschuwelijke terreuraanslag op de proppen komen wanneer islamitisch terrorisme wordt besproken. Dat is een afleidingsmanoeuvre. Er zijn vele morele problemen op de wereld. Moslimterrorisme is er een van. Dat wil niet zeggen dat er niet nog veel meer problemen zijn. Ook wil het niet zeggen dat het het grootste probleem is voor de veiligheid. Zo is de kans dat je het slachtoffer wordt van een verkeersongeval nog altijd vele malen groter dan dat je het slachtoffer wordt van een islamitische terroristische aanslag. Maar het doel van islamitische terreur lijkt te zijn het omvormen van de liberale samenleving naar een islamitische samenleving met Sharia-wetgeving en een zeer ingeperkte persoonlijke vrijheid. *'Bij terrorisme gaat het in wezen om invloed. Het betreft een poging van een kleine groep mensen om de levens van aanzienlijk grotere groepen te beïnvloeden. Geweld en dreigen met geweld zijn de methoden waarmee dat wordt geprobeerd. [...]*'¹ De afschuwelijke realiteit is dat er islamitisch terrorisme is en dat de dreiging toeneemt.

Is het nog langer te ontkennen dat er sprake is van een *clash of civilizations*? Waar ◀Huntington sprak over meerdere vormen van botsingen tussen beschavingen lijkt het grootste conflict zich af te spelen tussen het vrije westen en de islam.²

Reflecterend over het waarom van de haat en de mate van geweld valt er geen rationele verklaring te geven. Er is iets bijzonders met de islam aan de hand, iets dat het anders maakt dan het christendom en jodendom, maar er is geen logica. Het blijkt dat de islam geschikt is als inspiratie voor haat en geweld. Er is een enorme propaganda gaande voor islam. Op internet zijn tal van websites en video's te vinden waarin haat en onverdraagzaamheid wordt gepredikt door moslims. De taal is dan dikwijls Orwelliaanse Newspeak: er wordt door moslims beweerd dat zij opkomen voor vrouwen omdat vrouwen in het westen door de media gedwongen worden zich als hoer te gedragen. Er wordt gesproken over tolerantie en vreedzaamheid en respect, maar het gaat over intolerantie, het inperken van de vrijheid en over onverdraagzaamheid.

Laten we eerlijk zijn en onder ogen zien dat zonder islam de wereld een stuk beter af zijn. Voor vrouwen, homo's, afvalligen, cartoonisten, denkers, kinderen met moslimouders: iedereen zou er beter van zijn als er geen islam zou zijn. De wereld zou beter af zijn zonder religie, zoals ik heb beargumenteerd in mijn boek *Hoe komen we van religie af?*, waarin ik 17 liberale strategieën bepleitte om dat te bewerkstelligen. Maar als we met een religie moeten beginnen, dan met de islam. Wat zouden we verliezen als er geen mensen meer zouden geloven in het absurde sprookje van Mohammed? Veel moslims ontleen hun identiteit aan dit sprookje en wellicht vallen zij in een existentieel gat. Een beetje alsof je

een kind een motorzaag afpakt waar het net zo leuk mee aan het spelen was en ze er een zachte knuffel voor in de plaats geeft. Onderwijs moet hierin een belangrijke rol spelen.

Het gevaar en falen van Linkse en Rechtse reacties

Er zijn twee reacties op het moslimterrorisme die slecht zijn, zowel die van Links als die van (extreem) Rechts, zoals ik zal laten zien. In de eerste plaats de (rechts-extremistische) anti-buitenlander-, anti-moslimhouding die kan leiden tot geweld tegen buitenlanders/moslims en tot discriminatie. In een liberale democratie gaat het er om de vrijheid van individuen te respecteren. Er kan nooit sprake zijn van collectieve schuld. Alleen daders moeten worden vervolgd, via het juridische systeem. Een tweede, linkse, reactie op moslimterrorisme is een vorm van zelfbeschuldiging en daarmee islamisering. Er wordt sympathie betoond met de daders, zowel met hun ideologie (zoals inzake de naaktreclames en de onderdrukking en uitbuiting van Moslims), en de dader wordt gezien als slachtoffer van marginalisering en discriminatie zodat de schuld bij ons ligt. De oplossing die wordt aangedragen is om moslims zoveel mogelijk te ontzien in hun gevoelens (dus geen kwetsende Mohammed-cartoons publiceren), geen kritiek op de Islam, maar wel subsidie van de Moslimzuil en uitzonderingen op wetgeving (halal slachten, jongensbesnijdenis). De islamitische terroristische aanslagen blijven komen, ondanks alle inspanningen tot ongetwijfeld goed bedoelde pacificering. Met deze multiculturele benadering halen we het paard van Mekka binnen en ondergraven we de fundamenteën van de open samenleving: de vrijheid van het individu.

Op naar een derde weg: volksverheffing & humanistische zending

Er is een beschavingsoffensief nodig. Wereldwijd. Een beschavingsoffensief van humanisering waarbij mensen worden gesensitiseerd voor het leed van anderen en waarbij de waanideeën van religie worden ontmaskerd. Onderwijs – in de breedste zin van het woord – moet gaan 1) over hoe de wereld in elkaar zit, 2) over wat een betrouwbare manier is om tot kennis te komen (de wetenschappelijke methode), 3) over de normen en waarden om er met elkaar het beste van te maken (mensenrechten) en 4) over hoe we problemen het beste op kunnen lossen door met rationele argumenten, in wat Paul Cliteur aanduidt als moreel Esperanto, met elkaar in dialoog te treden en elkaar een zo groot mogelijke individuele vrijheid te gunnen.

Als mensen na het doorlopen van het onderwijssysteem nog steeds in een sprookje geloven of nog steeds menen dat homoseksualiteit een ziekte is, dan heeft het onderwijssysteem schromelijk gefaald. In het onderwijs is sprake van wat wordt genoemd een politiek correct paradigma: er wordt op school niet gesproken over hete hangijzers waarbij de botsende beschavingen zichtbaar worden. Inderdaad, wanneer atheïsme en liberalisme en humanisme expliciet aan de orde komen, zullen er verhitte discussies komen. Maar liever toch discussies op school dan dat mensen hun leven lang leven vanuit de leugen. Dat wil je als leraar of docent toch niet op je kerfstok hebben? Er moet een algemeen cultureel klimaat ontstaan waarbij er geen respect is voor mensen die religieus zijn.

¹ Andrew Silke, *Terrorism*, p. 40.

² En van moslims onderling. Zoals gezegd: de meeste slachtoffers van islamitisch terrorisme zijn moslims, in landen als Irak, Syrië en Afghanistan.

Mensen die laten zien dat ze gelovig zijn moeten worden behandeld als mensen die niet goed bij hun hoofd zijn, en dat zijn ze ook niet. Het respectabel omgaan met ideeën die absurd, gevaarlijk en hatelijk zijn helpt deze ideeën juist in stand te houden. Er is een beschavingsinitiatief nodig, het concept volksverheffing moet nieuw leven ingeblazen worden. We moeten de *hearts & minds* van de moslims winnen door hen als mens serieus te nemen en hen proberen te bevrijden van hun kluisters die zij wellicht zelf koesteren. We moeten hen helpen een nieuwe seculiere, rationele en liberale identiteit te ontwikkelen, waar een afkeer van geweld deel van uitmaakt. De liberale democratie moet weerbaar gemaakt worden tegen burgers van binnen en van buiten die het met de grondprincipes van de liberale democratie oneens zijn en die bereid zijn tot het plegen van verschrikkelijke moordaanslagen.

Het multiculturalisme dat net doet of religie iets respectabels is, is een verkeerde weg. Laat ik duidelijk stellen: ik ben *niet* voor het verbieden van religie! Maar we moeten religie zien als iets van mensen die het hele jaar door in carnavalskostuum met een pruik op en een rode fopneus door het leven gaan. Of mensen die geloven dat de aarde plat is. Of die denken dat ze een vliegtuig zijn.

Westerse landen gaan in hun buitenlandse politiek cynisch om met mensenrechten. Wanneer er economische belangen in het spel zijn worden mensenrechtenschendingen niet zo belangrijk gevonden. Buitenlandse politiek zou zich moeten laten leiden door mensenrechten en landen die de mensenrechten systematisch schenden links moeten laten liggen. Dat geldt dus voor bijvoorbeeld Saoedi-Arabië. Westerse landen kopen olie van de islamitische dictatuur Saoedi-Arabië en met een deel van de oliegelden financiert dat land islamitische propaganda wereldwijd. Als we het islamitisch terrorisme willen bestrijden, dan moeten we de banden met Saoedi Arabië doorsnijden.

Hoe kan het dat er zo'n haat is van moslims jegens het westen dat dit zelfs tot terrorisme leidt? Hoe kan het dat er veel moslims zijn die in het westen kunnen genieten van de vrijheden inclusief de vrijheid van religie en zo'n haat koesteren voor de westerse samenleving? De islam is een kokervisie van haat en onwetendheid. Waar komt die haat vandaan? Hoe kan die haat doorbroken worden?

Met een groeiende gemeenschap van moslims in het westen neemt het gevaar van fundamentalisme toe. Er is een diepe en fundamentele botsing tussen de islam en de rest. We moeten daar niet van wegblijven, maar het probleem onder ogen durven te zien. Nog belangrijker is: wat kunnen we doen?

Het is belangrijk te beseffen dat, wanneer het gaat om religie en religieuze argumenten, het zoeken naar rationaliteit, coherentie en consistentie een verloren zaak is. De essentie van religie is nu eenmaal een afkeer van rationaliteit en redelijkheid.

Het is vreemd om gehaat te worden zonder dat daar reden toe is. De aanslagen van moslims in het westen laten zien dat het niet gaat om mensen specifiek, maar om het westen in het algemeen. Datgene waar het westen voor staat. Wat ik niet

begrijp is dat mensen die in Nederland zijn geboren en getogen er voor kiezen om een antiwesterse totalitaire ideologie te omhelzen die hen in hun vrijheid beperkt.

In 2016 werd in Bangladesh een hoogleraar Engels op straat vermoord. Door moslims. Omdat hij Engels gaf en Engels westers is en zij alles haten wat westers is! Wat een verschrikkelijke ideologie is dat! In het westen kun je prima Arabisch studeren, of welke taal dan ook. De intolerantie van deze radicale moslims is absurd en wreed. In de islam is er een tendens tot onverdraagzaamheid. Niet alleen jegens het westen, ook tegen het hindoeïsme en Sikhs. In India zijn er constant spanningen. In Bangladesh is het de haat van moslims tegen alles wat westers is – dus ook een docent Engels. Toch maken ze wel gebruik van 'westerse' technologie en wetenschap, door op een motor te rijden. Dat is wat ik bedoel met de inconsistentie en de irrationaliteit.

Terrorisme kenmerkt zich door het gebruik van geweld vanuit een ideologisch perspectief. Het doel van een terroristische daad reikt verder dan het individuele belang van de dader.

Er zijn apologeten van de islam die menen dat de islam verdraagzaamheid en vrede predikt en er zijn vast teksten te vinden die dat ondersteunen. Karen Armstrong, zelf geen belijdend moslim, doet veel moeite om een humane interpretatie van de islam te maken waarvan zij vervolgens beweert dat dit de ware islam is. Het is gemakkelijk om te beweren dat Al Quaida en IS en de theocraten in Iran geen *echte* moslims zijn. Maar wie bepaalt wie of wat een echte moslim is? Voor een buitenstaander is iedereen een moslim iemand die zichzelf moslim noemt.

De manier waarop veiligheidsdiensten islamitisch terrorisme bestrijden is symptoombestrijding. Wellicht kunnen er aanslagen verijdeld worden en daders worden gepakt, maar het lost de problemen niet op. Het gaat om een ideologisch conflict. We moeten mensen overreden, verleiden en eventueel dwingen de vrijheid van anderen te respecteren.

Referenties

- Armstrong, Karen, *Islam. De geschiedenis van een wereldgodsdienst*, 2009.
- Berg, Floris van den, *Hoe komen we van religie af? Een ongemakkelijke liberale paradox*, Houtekiet/Atlas, Antwerpen/Amsterdam, 2009.
- Cliteur, Paul, *Moreel Esperanto. Naar een autonome ethiek*, 2007.
- Paul Cliteur, *Het monotheïstische dilemma. Of de theologie van het terrorisme*, 2010.
- Harris, Sam, *The End of Faith. Religion, Terror and the Future of Reason*, 2005.
- Huntington, Samuel, *A Clash of Civilizations*.
- Kleijwegt, Margalith, *Onzichtbare ouders. De buurt van Mohammed B.*, Olympus, 2014 (2005).
- Mill, John Stuart, *On Liberty*,
- Neurink, Judith, *De vrouwen van het kalifaat. Slavinnen, moeders en jihadbruiden*, 2015.
- Silke, Andrew, *Terrorism. All That Matters*, The McGraw-Hill Companies, London, 2014.

Van het bestuur

De Anton Constandse Lezing wordt uitgesproken door Vincent Icke op 8 oktober in De Balie te Amsterdam; dat is het eindresultaat van besprekingen en overleg tot en met half augustus.

Het zal duidelijk zijn dat we als bestuur niet onverdeeld enthousiast waren over de vrijdenkersdag. Een van de panelleden deed ook haar beklag bij ons en toen hebben we daar direct op gereageerd. We hoorden niets meer tot in juli ineens een ingezonden stuk stond in de Volkskrant onder de titel "Atheïsten zijn beperkte

mensen". Het bleek toevallig afkomstig van een van de vele hoogleraren van dezelfde Universiteit Tilburg waar twee van onze inleiders (waaronder die ene) aan verbonden zijn. Het zal wel toeval zijn geweest. Het leuke was dat hij zowel in de schriftelijke reacties in de krant als (vooral ook) op de website er behoorlijk van langs kreeg. Het was dan ook een duidelijk geval van schoenmaker (hoogleraar privaatrecht) hou je bij je leest en probeer geen algemene wijsheden te formuleren want dan ga je echt de mist in. Je laat dan alleen de beperktheid zien van één hoogleraar privaatrecht. Of misschien van de medewerkers van die ene universiteit. Nee! Dan doe ik ongetwijfeld veel goede medewerkers tekort.

Dik Kruithof, secretaris DVG

De mantra van antisemitisme – Is Anton van Hooff nu wel of niet een antisemiet?

Peter de Valença (foto zie pag. 9)

'Niet meer lid, maar nog wel een abonnement. Misschien moet ik dat abo ook maar gaan opzeggen'¹, dacht ik na het lezen van het artikel '*Het rassisme van het zionisme*' van de ex-voorzitter Anton van Hooff (juli-aug. 2016). Die stoelt daarin zijn 'betoog' op een of ander document waar vrijwel niemand het bestaan van weet [zie ter zake de laatste bijlage bij dit artikel - Red.], maar dat hij wel inzet als ware het een voor zionisten heilige tekst waar zij hun hele denken en doen op baseren of in vervat hebben. Getuigt hij daarmee van antisemitisme?

Alvorens die vraag te beantwoorden, wil ik het hebben over de zogenaamde vragen die Van Hooff stelde. Vragen die door Van Hooff retorisch bedoeld waren. Welnu, ik beantwoord ze stuk voor stuk met een hartstochtelijk NEE.

Zijn eerste vraag: *Heeft Israël zich in 1948 niet gewoon aan etnische zuivering schuldig gemaakt?* Hoezo "niet gewoon", denk ik dan. Er is iets mis met die woordkeus. Het klinkt namelijk anders dan: *Heeft Israël zich in 1948 aan etnische zuivering schuldig*

¹ Er staan echter ook artikelen in het blad waaraan ik wel wat heb, dus opzeggen moet ik maar niet doen. Een voorbeeld uit hetzelfde nummer is de bespreking door René van Elst van Boghossian.

gemaakt? Achteraf wetend dat Van Hooff het retorisch bedoelde, suggereert hij ermee dat ieder weldenkend en goed geïnformeerd mens tot geen andere conclusie kan komen dan dat Israël inderdaad etnisch heeft gezuiverd. Ik zou zeggen, er is een hele boekenkast te vullen met boeken van historici en ervaringsdeskundigen over de strijd in 1948. Wellicht baseert Van Hooff zich op een of meer auteurs, maar daar staat een hele rits andere auteurs tegenover die het niet in hun hoofd halen om van etnische zuivering te spreken. Ik ben me bewust van het probleem dat auteurs over en weer 'de andere zijde' verdacht maken door hun autoriteit, kennis en integriteit in twijfel te trekken. Wat is daaraan te doen? Ik denk dat eenieder niet anders kan dan zich voldoende in te lezen en zelf te oordelen over de kennis en integriteit van de auteurs. Zal Israël die proeve 'niet gewoon' doorstaan? Natuurlijk wel.

Een andere retorisch bedoelde vraag was: *Is de wraak die Israël op zijn vijanden neemt, niet van oudtestamentische disproportionaliteit?* De 'vraag' veronderstelt nogal wat. Ten eerste dat de joden van Israël wraakzuchtig zijn, ten tweede dat het iets met de verhalen uit hun Tenach te maken zou hebben en ten derde dat er sprake is van dis-

proportionaliteit. Over wraakzucht: Hoe kwaadaardig toch om zelfverdediging wraak te noemen. Over de Tenach: Het merendeel van de joden heeft niet veel op met de joodse religie², laat staan dat zij heilig geloven in de voorschriften en verhalen in de Tenach-geschriften. En de diepgelovige joden³ hebben een heel eigen interpretatie ervan waar Van Hooff helemaal geen weet van blijkt te hebben. Wraakzucht is in het joodse geloof verboden, zelfverdediging en recht doen niet.

Van Hooff's volgende 'vraag' was: *Voor iedere dode Israëli 100 Palestijnse lijken?* Het is wederom de vraag over wat geoorloofd is bij het jezelf verdedigen. Als we Van Hooff's idee daarover als serieuze wet zouden aannemen, dan zou het land met de meeste bewoners en de grootste bereidheid te offeren altijd winnen. Laat ik het dilemma versimpelen. Stel er zijn twee dorpen. In dorp A wonen 30 mensen, in dorp B 300. Die van B willen dat de bewoners van dorp A opsodemieteren uit dat dorp. Ze besluiten over te gaan tot terreur en doden één bewoner van

² Tweederde van de Joden in Israël is ongelovig. Een flink deel daarvan houdt zich wel aan tradities zoals het vieren van typisch joodse feestdagen.

³ Zo'n 10 procent is diepgelovig.

dorp A. Dorp A (dappere, sterke, militair goed toegeruste mensen) laat dat niet op zich zitten en wil de terroristen uitschakelen. Het blijkt dat van de 300 in dorp B maar liefst 200 achter de terreuraanslag staan. Echter, er is een wet die het verbiedt disproportioneel te reageren en ze mogen daarom maar één van de terroristen doden. Dorp B weet zich hierdoor gesterkt en pleegt nogmaals een aanslag: weer één dode in dorp A. Dorp A reageert met één dode in dorp B. Na 30 aanslagen zijn er echter geen dorpelingen meer in dorp A en zodoende hebben de dorpelingen van dorp B gewonnen. Als dit is wat Van Hooff voorstaat, dan spreek ik van waanzin. Want welk een waanzin is het om te vinden dat een aanslag slechts proportioneel mag worden beantwoord als proportioneel zou inhouden dat voor elke gevallen Israëliër bij de terroristen ook slechts één 'slachtoffer' mag vallen. Bij proportioneel denk ik aan net voldoende maatregelen waarmee bereikt wordt dat de Palestijnen het moorden uiteindelijk eens uit hun hoofd gaan laten. Als Hamas zich verschuilt in woonbuurten en zelfs ziekenhuizen, dan is het te verwachten - én legitiem - dat Israël ook die plekken bestookt. Als je vijand jouw leven én het leven van de eigen bevolking niets waard vindt, zou je wel gek zijn als jij zijn leven wel iets waard vindt. Uiteraard is het goed om bij een reactie de 'gewone' Palestijnse bevolking zoveel mogelijk te ontzien en dat doet het Israëlisch leger dan ook zo goed mogelijk.

De volgende 'vraag' was: *Stiekeme kernwapens, dus een schurkenstaat?* Ik volsta hier met: Hoe bedenk je het.

Dan over *Palestijnen die in thuislanden worden opgesloten en ook anderszins geknecht worden*. Wederom, hoe bedenk je het. Er zijn vele Palestijnen die na de nodige en terechte controles gewoon Israël in mogen om er te werken, om familie te bezoeken of om er naar het ziekenhuis te gaan. Anderzijds zien we Egypte en Jordanië die aan hun kant de grens angstvallig gesloten houden. Zij beseffen maar al te goed dat zekere Palestijnen ook bij hen veel kunnen - en zullen - verklooiën als ze hen hun gang laten gaan.

Vervolgens over *VN-rapporteurs die een en ander als apartheidspolitik bestempelden*. Maar bedenk dan wel dat liefst 57 Islamitische landen binnen de VN een machtsblok zijn gaan vormen; zij stemmen telkens weer een-drachtig als het over Israël gaat, waardoor de VN zijn gewenste status van politiek bemiddelaar allang kwijt is als het om Israël gaat. Het is een orgaan geworden om richting Israël aan *naming and shaming* te doen. Binnen Israël is men het vertrouwen in de VN allang kwijt.

Ook wil Van Hooff dat we *Israëlsche producten boycotten*. Van Hooff moest eens weten hoeveel spullen die hij gebruikt zonder Israëlisch onderzoek nooit zouden zijn ontstaan. En beseft hij wel dat zo'n boycot ook - of vooral - de vele Palestijnen die ervan moeten bestaan treft? Daarnaast, hebben we niet al een flinke tijd geleden afscheid genomen van een maatschappij waarin alleen wordt gekocht en verkocht aan leden van de eigen soort?! Voor zover er nog boycotts plaatsvinden, is dat steeds na uren lange debatten in de Tweede Kamer. Voor wat de BDS¹ betreft is het regeringsstandpunt overduidelijk: niet aan meewerken, want de beweging rickt naar antisemitisme.

Dan de knuppel-in-het-hoenderhok-vraag: **Is Anton van Hooff een antisemiet?**

In mijn andere artikel '*Bestaan er racisten en antisemieten?*' stel ik me op het standpunt dat je mensen zo wel kan noemen, maar dat het niet altijd hoeft of verstandig is. Ja, als we per sé mensen willen categoriseren. Nee, als we mensen niet willen stigmatiseren en menen dat er nog ruimte is voor dialoog. Laten we er van uitgaan dat Van Hooff bereid is tot een dialoog erover.

Bij Van Hooff lijkt mij dat er vast sprake is geweest van kleine stapjes en dat hij zelf niet in de gaten heeft gehad hoe hij de antisemitische positie steeds dichter naderde. Wellicht was er amper iemand in zijn omgeving die hem daarop wees of durfde te wijzen. Anderzijds kan het niemand, ook Van Hooff niet, kwalijk worden genomen een zekere voorkeur te hebben voor een zekere groep, of een zekere irritatie te voelen bij een andere groep.

¹ De beweging die achter de boycot van Israëlische artikelen zit.

Dat gezegd hebbende heeft deze mening wel een onderbouwing. Wie Van Hooff recht op de man af vraagt of hij antisemiet is of antisemitisch denkt, zal hem beide verontwaardigd horen ontkennen. Wie hem vraagt of hij antizionist² is, zal het hem bevolgen horen bevestigen. Antizionisten claimen dat het gerechtvaardigd is, en de enige juiste morele keuze, om anti het zionisme te zijn en dat dit niet antisemitisme genoemd mag worden. Dat antizionisme niet zomaar antisemitisme is klinkt redelijk, net als het standpunt dat kritiek op Israël niet zomaar antisemitisch genoemd mag worden. Toch is menig jood³, op basis van wat zijn antennetje⁴ hem zegt, tegenwoordig van mening dat voor veel van de antizionisten het plakkaat antisemiet evengoed wel op zijn plaats is. Zo was in zijn artikel zeer opvallend dat hij een document uit 1933 presenteerde als het bewijs dat zionisten volgens een (racistisch) plan handelen. Het doet hen sterk denken aan de binnen 'antisemitische kringen' veelgehoorde overtuiging dat alle joden deelnemen aan een complot. Het verweer van Van Hooff zal zijn dat hij het niet als complot beziet, maar wel vindt dat zionisten racisten zijn. Maar ook dat is een uitleg die getuigt van over één kam scheren en alle zionisten eenzelfde denkwijze (ook in dit geval een racistische) toedichten.

Los van de vraag of bij antizionisme sprake is van antisemitisme, maakt het wel pijnlijk duidelijk dat antizionisme al evenzeer een kwalijke kijk op de wereld is. Er wordt namelijk over één kam geschoren, terwijl de waarheid is dat er meerdere motiveringen waren die ieder neerkwamen op een streven

² Een plakkaat, dus een stigmatisering. Frappant genoeg wel eentje de 'zionistisch denkende' zelf geen enkele moeite blijkt te hebben.

³ Is het Jood of is het jood? Formeel is er onderscheid. De regel is dat *Jood* juist is als het een etnische aanduiding gebruikt wordt. Een *Jood* behoort tot *het Joodse volk, het Jodendom* (in etnisch-culturele zin), *de Joodse gemeenschap*, enz. Als het om een religieuze aanduiding gaat, is *jood* juist. Ik ben op dit punt echter nogal een warhoofd en gebruik daarom maar gewoon *jood* voor alle gevallen.

⁴ Zie het eerdergenoemde artikel: '*Bestaan er racisten en antisemieten?*'

naar een Joods thuisland; motiveringen die ieder hun effect hadden op hoe dat doel te bereiken. Je kan wellicht redetwisten over hoe dat doel in de praktijk werd verwezenlijkt, maar dan moet toch steeds goed in de gaten gehouden worden dat al die destijds zionisten onderling wel degelijk een machtsstrijd leverden en dat het zeker niet zo is dat de haviken die strijd wonnen. Wie dit geen geldige bedenking vindt en van mening is dat al die zionisten het fout hadden, zegt daarmee feitelijk dat de joden gewoon geen recht hadden op een thuisland. Als dat je motief voor antizionisme is, dan is dat nogal wat. Veel joden met zo'n anten-netje vinden juist dan antizionisme net zo erg als antisemitisme en noemen het – misschien voor het gemak – dan ook ordinair antisemitisme.

Op zoek naar aanvullend bewijs stuiten ze vaak genoeg op andere uitspraken die de kwalificatie ondersteunen. Bij Van Hooff viel het noemen van dat document uit 1933 ook op als ware het een bewijs van een samenzwering of anders een openbaring van de ware aard van alle zionisten. Verder dat hij een compliment uitdeelde aan Jaap Hamburger, daarmee eigenlijk zeggend “ook ik heb joodse vrienden”. Maar vooral, en dat poogde ik met beantwoording van al zijn ‘vragen’ aan te tonen, dat hij slechts irreële kritiek heeft op Israël.

Al met al schreef Van Hooff een artikel dat ‘antisemieten’ instemmend laat knikken. Voor een intellectueel als Van Hooff verbaast me dat en hij heeft daarom iets uit te leggen, zeker gezien zijn posities binnen de vereniging. Waarom hij iets uit te leggen heeft?

Inzake de joden moeten we met zijn allen goed uitkijken met wat we zeggen; dit volk heeft al erg veel voor zijn kiezen gehad en tot op de dag van vandaag moeten de joden van Israël zich veel moeite getroosten zich te verweren tegen echte vijanden – zeg maar rustig: echte antisemieten¹ - in een zeer moeilijk deel van de wereld. Er is iets met de joodse beschaving dat veel bewondering oogst, maar ook de nodige mensen irriteert, ook mij. Irritatie is tot daaraan toe, maar zou toch vooral tot zelfreflectie moeten leiden. Daarom de vraag aan Anton van Hooff: Als het geen antisemitisme is, wat is het dan?

¹ Ja, ook de Palestijnen zijn semieten. Maar het begrip raakte in Europa in zwang in een tijd dat men zich niet bewust was van het feit dat meer stammen in die buurt semitisch zijn.

Bijlagen bij het voorgaande artikel

Geen medische hulp?

Deze moeder uit Gaza klaagt dat haar kind geen chirurgische hulp krijgt in Israël voor een noodzakelijke operatie. Anton van Hooff zal in deze tweet (juli 2016) vast een bevestiging zien van zijn ‘constatering’ dat de Palestijnen “in thuislanden zijn opgesloten en ook anderszins geknecht worden”.

Maar denk je even in: moeder en kind wonen in een land met een regime, Hamas, dat gezworen heeft Israël te zullen vernietigen en dat op allerlei manieren probeert Israël’s te vermoorden, onder meer door in ‘vredestijd’ tunnels onder de grens door te graven die moordaanslagen in Israël mogelijk moeten maken. In ‘oorlogstijd’ schieten ze natuurlijk gewoon lukraak raketten af richting Israël, totdat Israël niet anders meer kan dan antwoorden.

UNRWA
Six-year-old Ali Farahat needs a surgery, but he can't get out of #Gaza
#LIFTgazaBLOCKADE goo.gl/vbgwus

Toch kregen in de afgelopen zes maanden alleen al meer dan 15.000 inwoners van Gaza en Samaria-Judea (de Westoever) medische hulp in Israëlische ziekenhuizen. Israël geeft dus even goed levensreddende medische hulp aan de burgers van dit doodsvijandelijke regime.

Waarom dan deze

tweet, nog wel van de VN-organisatie UNRWA? Deze moeder bleek namelijk nog nooit een verzoek voor medische hulp te hebben ingediend bij de Israëlische autoriteiten. De UNRWA heeft zich blijkbaar laten gebruiken voor propaganda anti Israël. Dat is trouwens geen nieuws voor wat Van Hooff ‘Joodse lobbygroepen’ noemt. Die weten maar al te goed dat de UNRWA een zeer dubieuze rol vervult in de anti-Israël propaganda.

PdV

(Bron: Martien Pennings, 9 juli 2016)

Is God in de Tenach wraakzuchtig?

God zou zich in de Tenach wraakzuchtig gedragen, althans volgens veel christenen (en schijnbaar ook vrijdenker Anton van Hooff). En daarom zouden ook Joden wraakzuchtig zijn, die immers hun grote voorbeeld als maatstaf nemen. Maar de God van Israël is in de Tenach helemaal niet wraakzuchtig, zo stellen gelovige joden.

Het Hebreeuwse woord 'naqam' betekent weliswaar 'wreken', maar dat kan op twee manieren worden geïnterpreteerd. De eerste is 'wraakzucht', de tweede 'gerechtigheid'. De Tenach (Lev. 19:18) vermeldt duidelijk dat wraakzucht verboden is: “Gij zult niet wraakzuchtig en haatdragend zijn tegenover de kinderen van uw volk.” En gerechtigheid is juist in het joodse geloof het centrale begrip.

Men kan van mening verschillen over de reikwijdte van dit verbod, dat immers alleen over het eigen volk gaat. Maar kijken we naar hoe Israël alle keren (rechtse of linkse regering) reageerde op de aanvallen van Palestijnen, dan oogt dat misschien voor sommigen als wraakzucht, maar voor de joden van Israël is het elke keer niets anders dan gerechtvaardigde zelfverdediging geweest en vooral geen wraak.

PdV

Wil Jordanië een Palestijnse controle over de grens?

President Abbas van de Palestijnse autoriteit zegt dat hij de Israëlische aanwezigheid langs de grens tussen een toekomstige Palestijnse staat en Jordanië niet zal accepteren. Maar de vraag is of Jordanië wel echt de Palestijnen aan haar grenzen wil hebben. In geheime vertrouwelijke bijeenkomsten maken Jordaanse topambtenaren het glashelder dat zij liever zien dat Israël langs hun gedeelde grens zit. Israël heeft natuurlijk zijn eigen redenen voor het weigeren om de controle over de strategische Jordaanvallei af te staan. Israëls belangrijkste zorg is dat de grens met Jorda-

nië door Palestijnse terreurgroepen en islamitische fundamentalistische organisaties zal worden gebruikt voor het smokkelen van wapens en terroristen. Maar ook voelen zij mee met Jordanië. Het is voor hen geen geheim dat de Jordaniërs bezorgd zijn over de gevolgen van de aanwezigheid van de Palestijnen aan hun grens. Een hooggeplaatste Jordaanse veiligheidsofficial werd gevraagd naar het standpunt van het Koninkrijk over de mogelijkheid dat Palestijnen op een dag Israël langs de Jordaanse grens vervangen. "Dat God het verhoede!" antwoordde de ambtenaar. "We hebben herhaaldelijk aan de Israëlische zijde duidelijk gemaakt dat wij niet akkoord zullen gaan met de aanwezigheid van een derde partij aan onze grens."

Dat standpunt van Jordanië is niet alleen gebaseerd op de bezorgdheid over hun veiligheid. (Bezorgdheid die niet ongerechtvaardigd is, met name in het licht van wat er in de afgelopen jaren is gebeurd langs de grens tussen de Gazastrook en Egypte. Daar is in de Sinaï een broeikas ontstaan voor Al-Qaeda-gelinkte terreurgroepen die nu een ernstige bedreiging zijn geworden voor Egypte.) De Jordaniërs zijn ook bezorgd over de demografische gevolgen. Hun ergste nachtmerrie is dat zodra de Palestijnen de controle over de grens krijgen, duizenden van hen uit de toekomstige Palestijnse staat Jordanië binnen gaan komen. De Jordaniërs hebben al een probleem met het feit dat hun bevolking in het Koninkrijk uit een Palestijnse meerderheid bestaat. Het laatste wat ze willen, is dat die meerderheid nog meer toeneemt.

Begrijpelijkwijds kan de Jordaanse monarch deze houding niet publiek maken, uit angst door Arabieren en moslims beschuldigd te worden van verraad en samenwerking met de "zionistische vijand".

PdV

Bron: Does Jordan Want Palestinians In Control of The Border? Gatestone Institute (september 2013).

Toevoeging van de Redactie:

De zionistische tekst waar Anton van Hooff naar verwees was een *Denkschrift* van de Zionistische Vereinigung für Deutschland van 21 juni 1933. Daarover is (in het Duits) nadere informatie te vinden in: http://www.ifz.muenchen.de/heftarchiv/1982_4_3_schoelch.pdf Zie pag. 652 en 653, waar e.e.a. ook in zijn context (de eerste Joden-boycot-maatregelen van de Nazi's waren kort daarvoor van kracht geworden) wordt beschouwd. De zionisten praatten de Nazi's naar de mond, met enig succes. Een paar maanden later werd de Haavara-overeenkomst gesloten, die het de Duitse Joden mogelijk maakte om met hun bezit naar Israël te emigreren.

De tekst van het *Denkschrift* staat op de pagina: <http://www.mosaik.com/Martin-Hohmann/Zionisten-Nazi-Deutschland/Zionistischen-Vereinigung-Deutschland-zur-Stellung-der-Juden.php>
RvE

Ik ben al bekeerd!

Predikers aan de deur

Anton van Hooff (foto zie pag. 24)

Altijd laat ik hen binnen, de verkondigers van onblijde boodschappen. Ze verwachten natuurlijk afgewimpeld te worden en zo een heerlijk masochistische bevestiging te krijgen van hun eigen gelijk. Nee, hoor, bij mij is het altijd: 'Komt u toch binnen. Koffie? Wacht, ik haal even de bijbel erbij.' En dan deponeer ik een stapel heilige schriften op tafel: Nederlands, Grieks, Latijn en Hebreeuws (dit laatste is opschepperij, want ik kan alleen nog de eerste regel lezen: *beresjiet bar elohiem et ha-sjamajim we-et ha-arets*: in het begin schiep god hemel en aarde).

Natuurlijk beginnen Jehovah's getuigen meteen over de tekenen des tijds: het einde is nu echt nabij. Zo? Maar wat is nu jullie bod? Eerst was het 1915, toen 1950, vervolgens 1975. Het duurt toch wel erg lang. Natuurlijk is de wereld verre van perfect, gelukkig maar. Toch gaat het objectief beter dan ooit: gemiddelde levensverwachting is drastisch gestegen, een kleiner percentage van de wereldbevolking dan ooit lijdt honger, steeds meer ziektes worden uitgeroeid. Waar hebben jullie het eigenlijk over? Kijk, de Zwarte Dood in de middeleeuwen roeide echt een derde van de bevolking uit. En de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) ontvolkte hele delen van Duitsland. Vergelijkbare catastrofes hebben we in onze tijd niet meegemaakt.

Maar nu een vraag aan u: 'Bent u een van 144.000 uitverkorenen?' Dat getal staat ergens in de bijbel.

Nooit zegt iemand: 'Ja, ik ben er een.' Maar men kent altijd wel iemand van de gelukzaligen,

waarschijnlijk een voorganger. 'Maar als u toch verdoemd bent, waarom gaat u dan niet lekker de beest uithangen, want het maakt toch niets meer uit.'

'En hoe komt het toch dat eerst verjaardagen wel mochten gevierd en nu opeens niet meer? De stichters van jullie club zaten dus fout, niet?'

En: 'Waarom proberen jullie doorstuderen van kinderen te voorkomen?' Zo zijn er nog een reeks vragen om de Jehovah's het hellevuur na aan de schenen te leggen.

Voor mij is het altijd een punt van eer niet zelf een einde aan het gesprek te maken. Het is aan hen op een gegeven moment het uitzichtloze van hun missie in te zien. Soms vragen ze uit het veld geslagen of nog iemand anders mag komen. Als die hogere autoriteit komt, wordt hem al gauw duidelijk dat ik al bekeerd ben: tot de blijde boodschap van goddeloosheid.

Atheïstische preek voor ongelovige gelovigen

Groningen, maandag 14 maart 2016

Floris van den Berg (foto zie pag. 4)

Geachte ongelovigen,¹

Wat leuk om hier als atheïsten bij elkaar te zijn! Een zaal vol ongelovigen! We zijn het er over eens dat goden niet bestaan. Of geloven jullie soms in Vishnu, Isis, Allah, Rama, Maya, Wodan, Ra, Zeus, Quetzalcoatl? Ik vermoed van niet. Dus, jullie zijn allemaal atheïsten! Een atheïst gelooft in nog één god minder. De overeenkomsten tussen ons zijn groter dan de verschillen. De meeste goden zijn trouwens dood. Er is niemand meer die in hen gelooft, zoals de god Quetzalcoatl van de Azteken, of de goden van de Maya's en de Egyptenaren. Waar zijn al deze goden gebleven?

Goden ontspringen aan het menselijke brein. Goden bestaan, in de gedachten van mensen. Net als eenhoorns, elfjes en Harry Potter bestaan, in de menselijke fantasie. Het menselijke brein is in staat entiteiten te verzinnen. Dat noemen we fantasie. Een kenmerk van volwassenheid is het verschil kennen tussen fantasie en werkelijkheid. Atheïsme is een vorm van mentale volwassenheid. Gelovigen verkeren in een staat van mentale kindsheid. Geloof is een mentale tekortkoming die veel mensen koesteren. Het doel van onderwijs zou moeten zijn om kinderen naar intellectuele volwassenheid te begeleiden.

Ik ben filosoof, dus atheïst. Wie kritisch nadenkt zal zien dat er geen goede argumenten zijn voor het bestaan van welke god dan ook. Een gelovige filosoof is een contradictio in terminis. Dat er mensen zijn die in god geloven die een universitaire opleiding hebben afgerond of zelfs zijn gepromoveerd toont aan dat er iets structureel misgaat in het onderwijs. Dit heeft niks te maken met slim zijn. Een kenmerk van slimheid is dat je jezelf kunt bedriegen. Dat je rationalisaties kunt verzinnen waar je zelf in kunt gaan geloven. Intellectuele gelovigen

blinken uit in wat ik noem cognitieve dissonantie. Ze zijn erin geslaagd zichzelf een oor aan te naaien.

Een voorbeeld hiervan is de angelsaksische godsdienstwijsbegeerte en de pogingen rationele argumenten voor god aan te dragen. Bij nader inzien blijkt het altijd om de christelijke god van de protestanten te gaan. De zogenaamde argumenten die deze theologen blijken geen bewijzen zijn voor god. De argumenten zijn gewogen en te licht bevonden, maar de theologen blijven hun argumenten gewoon herhalen. Zelf zeggen ze erover dat de argumenten op zichzelf niet noodzakelijk god bewijzen, maar dat ze tezamen het bestaan van god plausibel maken. Dat is een wensgedachte.

Wanneer iemand een existentiële claim maakt ('x bestaat') dan dient deze persoon daarvoor bewijs te leveren. Een opponent kan dan het bewijs kritisch bekijken – dat is wat er gebeurt met wetenschappelijke kennisclaims. Zolang er geen hard bewijs is voor het bestaan van x, is de opponent een a-x. Zolang ik niet heb kunnen

aantonen dat er een theepot om een ster cirkelt in het universum (iets wat logisch mogelijk is), is de opponent ofwel een a-x, ofwel een gelovige die mij gelooft op mijn woord. Een *agnostische* positie zou inhouden dat de opponent de voor en tegen argumenten even sterk vindt en dat hij of zij het daarom niet weet. De bewijslast ligt echter altijd bij degene die een existentiële claim maakt, zoals de claim 'er wonen kabouters in mijn tuin' of 'er zitten konijnen in mijn tuin'. Het is

niet zo dat sceptici moeten aantonen dat er geen konijnen danwel kabouters in mijn tuin zitten. Als een scepticus mijn tuin doorzoekt maar er geen kabouters zijn, kan ik zeggen: 'Ja nogal wiedes! Ze vertonen zich heus niet aan sceptici!' Op deze manier is de existentiële claim immuun voor kritiek gemaakt. Maar immunisatie voor kritiek is niet hetzelfde als het aandragen van goed bewijs.

Stel nu – en let op deze conditionalis – dat er een god zou bestaan als eerste beweging. Wat dan nog? Deïsme is het geloof in zo'n abstracte god die bestaat als een grond van het bestaan. Het is de god die de knoppen heeft ingesteld en vervolgens op zijn of haar lauweren rust. Dit was het geloof van een aantal verlichtingsdenkers onder wie Voltaire. Echter, de sprong van deïsme naar een specifieke god en godsdienst, zoals de protestants-christelijke kerk met een zondagse eredienst met Jezus als lichtend voorbeeld of de katholieke santenkraam, is groot. Er is geen logische of rationele argumentatie van abstract deïsme naar een concreet geloof. Dus zelfs al zou het zo zijn dat het geloof in een eerste beweging rationeel zou zijn (*quod non*) dan is dat geen rechtvaardiging voor welke religie dan ook.

God is een menselijk *construct* en door definitie van het begrip god kan god in het leven geroepen worden. Als god gedefinieerd wordt als 'liefde' dan bestaat god, aannemende dat liefde bestaat, maar daar is in ieder geval concreet bewijs voor te geven. Als god gedefinieerd wordt als dat 'dat gekke gevoel als ik naar de sterrenhemel kijk', dan bestaat god. Of neem de vage metafysische definitie van god: 'God is de onderliggende grond van de werkelijkheid.' Dat is zo vaag dat het niks betekent, maar wel diepzinnig klinkt.

Het is onmogelijk om een negatieve existentiële kennisclaim in een open domein te bewijzen. Als ik zeg: 'Er zijn geen konijnen in mijn tuin', dan is dat (mijn tuin) een gesloten

¹ Dank aan René van Elst en Annemariëke Otten voor commentaar.

domein en dan kan ik dat – op een bepaald tijdstip – wel 100 procent zeker weten. Dus: ik weet zeker dat er vandaag geen konijnen in mijn achtertuin zitten. Maar de claim ‘Er is een andere planeet waarop leven is’ is gezien de (schier) oneindigheid van het heelal onmogelijk te bewijzen. Het is logisch mogelijk dat er zo’n planeet is. Er wordt decennia lang naar buitenaardse levensvormen gespeurd. Maar om te weten of er inderdaad een andere planeet met leven is of een andere vorm van intelligentie of leven, moet er hard bewijs voor zijn. Logische mogelijkheid is niet genoeg.

Het aannemen van een god als de intelligentie die het universum heeft ontworpen maakt het alleen nog maar ingewikkelder. Want wie heeft god dan geschapen? Gelovigen zeggen: ‘Ja, maar god heeft zichzelf geschapen’, of: ‘God is er altijd’, of ‘God is buiten tijd en ruimte’. Dat is allemaal prima, maar het is een cirkelredenering. Immers gelovigen postuleren god omdat ze *niet* kunnen bevatten dat het universum uit het niets is ontstaan of ongeschapen is. Het verklaren van iets dat je niet begrijpt met iets dat je niet begrijpt lost niets op; het maakt wel dat er opeens bovennatuurlijke entiteiten worden opgeroepen (god of goden). In de wetenschapsfilosofie wordt het zogenaamde scheermes van Ockham gebruikt dat bepaalt dat je niet entiteiten nutteloos moet postuleren. Je kunt bijvoorbeeld stellen dat de zwaartekracht veroorzaakt wordt door

onzichtbare kabouters die aan onzichtbare draden trekken en dat dit proces door de wetten van de zwaartekracht kan worden beschreven. Waarom dan die onzichtbare kabouters? Precies! Als je je afvraagt ‘Waarom die kabouters?’, waarom dan een god postuleren die de verklaring er niet simpeler door maakt.

Geloof is een hardnekkig mentaal virus dat mensen blijven koesteren. Sinds de verlichting en in nog sterkere mate sinds Charles Darwin die het teleologische of doelgerichte godsbevijs ontkrachtte, is geloof geen rationele optie meer – wat de theologen en apologeten ook beweren. Immers, als er bewijs zou zijn voor god, dan hoeven we niet in god te geloven! Als er in de wetenschap een nieuwe entiteit (bijvoorbeeld een nieuw deeltje) wordt ontdekt, dan is daar bewijs voor en dan nemen wij dat als leken voetstoots aan, erop vertrouwend dat het wetenschappelijke proces waarbij wetenschappers elkaars bewijs trachten te ontcrachten goed loopt – en er is geen reden om daar fundamentele twijfels bij te hebben. Als er goed bewijs is van god dan plaatsen wij hem / haar / hen / het gewoon binnen het wetenschappelijke wereldbeeld. Dan wordt er bij astronomie onderwezen dat god het universum schiep. Daar hoeft niemand dan meer in te geloven, dat nemen we dan aan omdat er bewijs voor is.

Een handje vol Angelsaksische theologen mogen vreemd genoeg binnen de wetenschappelijke en academische wereld een spel spelen zonder dat zij aan de fundamentele regels van de wetenschap voldoen. Het is alsof er bij geneeskunde alternatieve geneeskunde wordt onderwezen en bij sterrenkunde een sectie horoscopie is. Door net te doen alsof ze wetenschappelijk zijn, door congressen, tijdschriften en artikelen en boeken te publiceren, creëren ze een academische en wetenschappelijke aura, terwijl deze theologen fraudeurs zijn die geen plaats verdienen binnen de wetenschappelijke wereld.

Als er deugdelijk bewijs is voor god, dan dient god opgenomen te worden binnen de wetenschap. Dan moet er deugdelijk wetenschappelijk bewijs voor zijn en dan dient dat te worden gepubliceerd in bladen als *Nature* en *Science*. De theologen kunnen wel roepen dat ze bewijs hebben voor god, maar de wetenschappelijke gemeenschap gelooft hen niet: de argumenten zijn gewogen en te licht bevonden. Toch gaan zij door met hun Sisyfusarbeid en, om er een cynische draai aan te geven, met dit frauduleuze spel kun je een aardige boterham verdienen en mediaaand-

acht krijgen. Dat zijn tastbare zaken. Met een niet bestaande entiteit kun je geld verdienen. Het is een vorm van academische fraude. Theologie en religieuze godsdienstwijsbegeerte zijn moderne religieuze kleptocratie. Het is daarom dat ik tegen theologie als academische discipline ben. Het is mede daarom dat ik tegen universiteiten en scholen op religieuze grondslag ben, zoals de VU.

Theologie is niet hetzelfde als wijsbegeerte van religie of religiewetenschap. Filosofie van de religie houdt zich met dezelfde argumenten bezig als de theologen, maar de filosofen trekken er wél de logische conclusie uit, namelijk dat er geen deugdelijke argumenten voor het bestaan van god zijn. En nee, dat is geen censuur. We tolereren toch ook geen wiskundigen die beweren dat $2 + 2 = 5$, toch? Religiewetenschap bestudeert het sociale fenomeen van religie, zonder er zelf in te geloven, zoals antropologen doorgaans niet geloven in de goden van de indianenstam die zij bestuderen, al is er een risico dat zij aangetast worden door het virus.

Een atheïst zegt niet *ins blaue hinein* ‘god bestaat niet’. Atheïsme is een reactie op theïsme. Een atheïst zegt: ‘Geef maar een argument voor het bestaan van god en ik zal laten zien dat het ondeugdelijk is’. En als hem dat niet lukt (en anderen ook niet, want net als wetenschappelijke kennisclaims hangt het niet af van een persoon, want wetenschap is een collectief proces) dan wordt deze god omarmd en het atheïsme opgegeven. Atheïsme is geen geloof. Een cirkel is geen vierkant.

De zogenaamde rationele theologie is een rookgordijn voor irrationeel geloof in god. Door met voor leken ondoordringbare logica en metafysisch jargon te schermen geeft men de irrationaliteit een pseudo-intellectueel tintje. Het zogenaamde nieuwe argument van VU theoloog Emanuel Rutten is daar een voorbeeld van. Rutten gaat uit van de premisse dat ‘als de waarheid van een uitspraak onmogelijk te weten is, die uitspraak onwaar moet zijn.’ Dat lijkt me groteske onzin. Allereerst zijn er voldoende tegenvoorbeelden te bedenken, zoals: ‘Morgen word ik om half acht wakker.’ Dat is een uitspraak van onkenbare waarheid, maar niet nood-

zakelijk onwaar. Ten tweede zijn de omgekeerden van uitspraken van onkenbare waarheid dan volgens Rutten ook noodzakelijk onwaar. Bijvoorbeeld: 'God bestaat niet' is onkenbaar en dus onwaar, volgens Rutten. Maar 'God bestaat' is ook onkenbaar en daardoor dus onwaar?¹ Dat je hiermee kan promoveren zou aanleiding moeten geven tot reflectie op de universitaire wereld. Er was grote verontwaardiging over de fraude van de psycholoog Diederik Stapel, maar de theologie is intellectueel frauduleus. Maar daar spreekt niemand schande van.

Beste mensen, het maakt mij geen snars uit of jullie in sprookjes geloven of niet. Waar het om gaat is om ethisch te leven. En wie niet weet hoe je moet leven heeft geen gebrek aan religie, maar een gebrek aan empathie. Moreel leven is theoretisch simpel: leef zo dat je anderen geen schade berokkent. Een probleem met religie is dat veel gelovigen zich niet houden aan deze regel. Gelovigen hebben de neiging anderen

¹ Dank aan Pieter Groenewege.

hun wil op te leggen, ook als dat die ander schade berokkent. Wellicht vinden jullie het leuk als ik eens iets onaardigs over atheïsten zeg: als ethicus prefereer ik een gelovige veganist boven een atheïstische vleeseter. Immers, de vleeseter veroorzaakt leed en dood aan talloze dieren en de veganistische gelovige niet. Het zich bezighouden met godsbewijzen die er feitelijk niet toe doen – immers Rutten merkte op 'mijn geloof is niet gebaseerd op rationele argumenten naar op mijn levenshouding' – is een verspilling van tijd. De echte problemen zijn morele problemen: de ecologische crisis, de dierenholocaust, de onvrijheid van vrouwen, de onderdrukking van homoseksuelen.

Als je nu nog steeds gelovig bent, tegen beter weten in, houd dan je kop maar onder de koude kraan. Het is tijd voor intellectuele volwassenheid. Ik sluit af met een citaat van Bertrand Russell: *'Godsdienst is iets wat overgebleven is uit de kindertijd van ons begripsvermogen en zal langzaam verdwijnen als we rede en wetenschap als onze richtsnoeren aanvaarden.'*

Maar gezien het aantal mensen in de zaal, en het aantal gelovigen wereldwijd, zal dat nog wel even duren. Aan mij zal het in ieder geval niet liggen.

P.S. Er werd mij gevraagd vragen voor Emanuel Rutten te bedenken. Bij dezen:

1. Eet je vlees?
2. Wat vind je van de legalisering van het homohuwelijk?
3. Wat vind je van abortus?
4. Ben je voor een verbod op (religieuze) jongensbesnijdenis?
5. Wat zou jou van je geloof kunnen brengen?
6. Er zijn duizenden goden en vele religies, hoe weet jij dat jij het bij het rechte eind hebt?

De goede antwoorden op deze vragen zijn te vinden in mijn werk o.a. *Beter weten. Filosofie van het ecohumanisme.*

Filosoof of filosoficus?

Anton van Hooff

In de preek die Floris van den Berg op 14 maart te Groningen hield om van zijn ongelooft te getuigen (hiervóór afgedrukt), verklaart hij: 'Ik ben filosoof, dus atheïst.' Bij dit zinnetje bleef mijn brein haken: wat bedoelde hij toch met dit argument? Dat hij een doctoraal wijsbegeerte op zak heeft, is wel bekend, maar maakt dat hem tot filosoof? Ik heb klassieken gestudeerd, heet classicus, maar ben allesbehalve 'een klassieker'. Iemand die de kunstacademie heeft gedaan is niet ipso facto kunstenaar. Een

afgestudeerde van de Universiteit voor Humanistiek krijgt de potsierlijke titel humanisticus, maar is in elk geval niet per definitie humanist. Humanist of kunstenaar wordt men zonder certificaat. Ook het vermogen tot denken wordt niet door een getuigschrift bezegeld. Als Van den Berg bedoelde: 'Weet wel dat ik filosofie heb gestudeerd, dus mijn redenering heeft meer kracht dan de jouwe,' heeft hij zich bezondigd aan een autoriteitsargument. En dat zouden wij vrijdenkers toch nooit doen? Gelukkig maar dat denken ook aan de niet-filosoficus vrijstaat.

Anton van Hooff (1943) is klassiek historicus te Nijmegen, redactielid van De Vrijdenker en oud-voorzitter van De Vrije Gedachte.

Cipier-ouders en opleiders beknellen de vierde leerfase

Ben Warner

Ontbreekt bij veel gelovigen de vierde leerfase? Die fase in leeftijd lopend van circa 16 tot 20 jaar wordt gekenmerkt door de kennismaking met abstracties, zo beschrijft een onderzoek aan de Rijksuniversiteit Groningen, dat in opdracht van de stichting Leerplan Ontwikkeling plaatsvond. In de leeftijdsfase daaraan voorafgaand leren kinderen relativiseren, dat wil zeggen zij gaan puberen, ontdekken zichzelf en het bestaan van een wereld buiten de kaders van hun ouders. Vandaar ook vaak het ‘puberale’ verzet als uiting van verzelfstandiging. In de vierde opgroefase, waarin kinderen na de eerdere vroege leerfasen van het waarnemen, verbeelden en conceptualiseren belanden in de fase, waarin zij tot het besef komen dat er meer is wat hun leven bepaalt dan de eigen zintuigen en hun mogelijkheden. Kortom dat er een wereld buiten hen is, die zij liefst objectief, analytisch en abstract moeten bezien. Die vierde fase komt niet vanuit hen zelf, maar moet worden aangeleerd, zo geeft dit onderzoek als een belangrijke conclusie aan. Wie opgroeit in een keurslijf van doctrines en dogma's komt niet volwaardig uit die abstractiefase of mist deze in zijn geheel voor de rest van zijn leven.

Kritiek is een onderdeel van abstracterend vermogen

Ik geef een voorbeeld uit de actualiteit van de islamitische wereld. Zelfopoffering door een moordaanslag wordt de euthanasisten / zelfopblazers ingeprent als een heldendaad, waarvoor in het hiernamaals een beloning wacht. Onder andere het fabeltje van de 72 maagden. Wie afstand neemt van de eigen wereld (abstraheren) en zo'n vooruitzicht analyseert komt al snel tot de volgende vragen.

Is er wel een hemel? Antwoord: mijn geloof zegt mij dit. Oké. Dat is geloof.

Wachten daar 72 maagden? Antwoord: Dat zegt mijn geloof. Vraag: O ja, waar staat dit dan? Vraag: Waar komt dat overtal van vrouwen dan vandaan? Zijn dit nieuwe, speciaal voor dit doel geschapen vrouwen, die nooit op aarde vertoefden? Of zijn dit maagdelijke slavinnen als hoeri's van een ander volk met een ander of geen geloof, maar hoe komen die dan in jouw hemel? Vraag: wat krijgen moslima's als ze zich opblazen voor bonus? Weet je zeker dat er toch niet een tekstfout is gemaakt en dat er 72 druiven stond? Ben je zeker dat je het voor druiven ook overhebt, want als je een goede islamiet bent, kom je toch wel in de hemel of niet? Of gaat het jou puur vooral om die 72 maagden, die dit overigens maar 1 keer blijven?

Van paplepel tot denkdessert

Het is duidelijk. Vragen die twijfel inhouden ten aanzien van de bestaande indoctrinatie zijn op zich al blasfemisch?

Het vrije denken, de objectiviteit, de abstractie van het eigen wereldje komen niet tot stand als product van de vierde leerfase, omdat die fase slechts ten dele

wordt doorlopen of zelfs helemaal niet. Onderwijs waarin zaken ter discussie worden gesteld door vragen en waarin afstand wordt genomen van de paplepel is cruciaal als aanzet voor zelfstandig denken.

Ben Warner is auteur van communicatieboeken, oud directeur Gasunie / Gas Terra, oud-bekleder bijzondere leerstoel strategische communicatie UvA.

Let wel, ik zeg niet dat deze situatie slechts betrekking heeft op islam-gelovigen. Allesbehalve. Zij geldt voor elk kind dat opgroeit in een geharnaste wereld, waarin het eigen gelijk of dat van de heersende partij en leer dominant is. De wereld is vol van dit gemangelde onderwijs en dit gegeven is een bron van veel ellende en onderlinge animositeit. Sterker nog, in overheersende mate is het onderwijs op de wereld gericht op het beteugelen van die vierde fase, omdat deze per definitie kan uitmonden in kritiek op de bestaande maatschappij, leerstellingen en het ouderlijk gezag. Het is niet voor niets, dat – nog even terug naar de Midden-Oosten regio – onder het regiem van Saddam Hoessein in Irak juist heel veel intellectuelen zijn gedood. Zij waren een gevaar voor het beperkte denken, voor de kluisters en cipiers. Dezelfde afkeer van intellectuelen (meer analytisch en abstract ingesteld) treffen we aan in Cambodja onder Pot, in China onder Mao of diep kerkelijke kringen in de VS. En ik moet tot mijn spijt constateren, ook nog in - gelukkig kleine - kringen in mijn eigen land.

Veel mensen op aarde willen dat hun kinderen in vrijheid opgroeien, als zelfstandige volwassenen, maar niet in vrijheid van denken. Juist die nauw luidende en nauwsluitende kaders zorgen voor fanatieke partijvorming, voor facties, en daarmee voor veel voorgeprogrammeerd antagonisme en geweld. Hierdoor wordt paradoxaal genoeg die vrijheid om op te groeien bedreigd. Die cipier-ouders willen dus vrijheid en veiligheid voor hun kinderen en scheppen een klimaat en opvoedingsmilieu, waarin die vrijheid van de wasdom van het denken juist sterk wordt beknot. Dat is op zich een signaal van die gemankeerde vierde leerfase, maar dan bij henzelf. Niet genetisch maar cultuurmatig worden de memen (van Dawkins) in werking gesteld in dienst van dogma's en geloofskaders. Met vrijheid wordt bedoeld MIJN type vrijheid en daar zit nu net de clou en de crux. MIJN is eigendom en eigendom is nooit vrij.

Je zou mogen verwachten dat de Nederlandse regering paal en perk stelt aan onderwijsinstututen waar kinderen die vierde leerfase wordt onthouden. Een land dat vooruitstrevend wil zijn en innovatief en creatief moet niet willen dat scholen kloosters worden.

Doe het zelf: bouw eens een ark!

René van Elst

Arkeologie in het kort

Volgens de jonge-aarde-creationisten vond ca. 4500 jaar geleden de 'Zondvloed' plaats, een door God teweeggebrachte catastrofale overstroming van de hele wereld. De reden voor deze nogal drastische maatregel van hogerhand zou zijn geweest dat God ontstemd was over de 'boosheid des mensen'. In het bijbelboek Genesis 6:5-9:7 staat het beschreven en dat is voor de creationisten de garantie dat het allemaal echt is gebeurd. Het verhaal is bekend, maar ik vermeld toch nog even de hoofdzaken: de hele wereldbevolking (die trouwens ca. 1500 jaar na de 'schepping' niet heel groot kan zijn geweest) moest er aan geloven; de rechtvaardige en onberispelijke Noach kreeg echter de kans zijn gezin te redden in een groot zelf te bouwen vaartuig van gopherhout. Om onduidelijke redenen wordt dat door God een 'ark' (kist) genoemd in plaats van een schip of boot of sloep. Dat een soort reddingssloep in ieder geval niet toereikend was, is begrijpelijk, want Noach moest van alle diersoorten een paartje in de ark meenemen, en van alle reine dieren nog zes paar extra. Dat laatste was goed doordacht, anders zou Noach naderhand niets hebben om in dank aan God te offeren; offerdieren moesten immers rein zijn. Kort voor de vloed komt, gaat Noach, een krasse grijsaard van inmiddels 600 jaar, u leest het goed, met zijn gezin en de dieren in de ark in vers 7:7 en in vers 7:13 voor alle zekerheid nog eens opnieuw. Het boottochtje dat vervolgens enkele maanden schijnt te duren, eindigt ermee dat de ark vastloopt ergens op het gebergte Ararat. Het land valt weer droog en alle dieren gaan huiswaarts, dus de Luiaarden, die helemaal uit Zuid-Amerika naar Palestina waren gekomen, gaan terug en de Koala's gebruiken hun retourkaartje naar Australië – nee, dit staat niet in Genesis... Naderhand raakt de onberispelijke Noach aan de drank, maar daar gaan we nu maar even aan voorbij.

Het bijbelse zondvloedverhaal is een van de oudste opgetekende verhalen. Oudere versies zijn te vinden in het Sumerische Gilgamesj-epos¹ en het nog oudere Athrasis-epos². Een interessante theorie is dat het berust op overleveringen over het vollopen van de Zwarte Zee na de laatste IJstijd. Degenen die de Zondvloed als feit presenteren, hebben ook hun theorieën en zij dragen ook 'bewijzen' aan. Zo zou de Grand Canyon een zichtbaar gevolg zijn van de grote vloed... En eens in de zoveel tijd gaat er weer een expeditie naar het Ararat-gebergte, die dan juichend terugkomt met een foto van een uitholling waarin de ark gelegen zou hebben of met een stuk hout dat ervan overgebleven zou zijn. In 1993 stonk de CBS televisie in een *hoax* met een stuk hout dat zogenaamd van de ark zou zijn geweest. Degene die dat gevonden beweerde te hebben, de acteur George Jammal, liet later weten dat hij het hout zelf 'oud' had gemaakt en dat het zijn bedoeling was allerlei religieuze propaganda aan de kaak te stellen. Het opmerkelijkste aan

de zaak is, dat CBS het nieuws naderhand niet heeft gerectificeerd.³

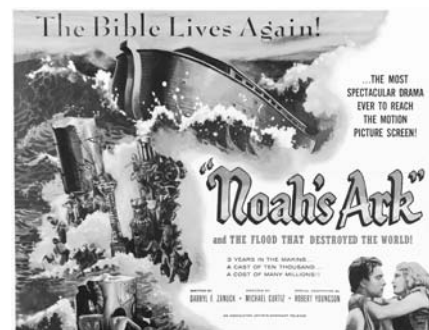
Arken bij de vleet

Het oeroude verhaal is mensen blijven aanspreken. De Bijbel is eeuwenlang de inspiratiebron geweest voor de beeldende kunst in ons deel van de wereld en er zijn dan ook diverse schilderijen waarop de ark is afgebeeld. Achterop de cover van dit blad ziet u een mooi voorbeeld. Maar ook in andere kunstuitingen vinden wij Noach en zijn schip terug. Zo is er een Nederlandse opera 'Noach' van Guus Janssen uit 1994; volgens een recensie in de NRC was het een groots spektakel.

Het spectaculaire van het zondvloed-verhaal, gecombineerd met de *human interest* die het ook heeft, heeft sinds de uitvinding van de film al diverse filmmakers op ideeën gebracht. De eerste – deels nog 'stomme', deels al sprekende – film uit Hollywood met dit onderwerp was *Noah's Ark* uit 1928, geregisseerd door Michael Curtiz.

Vermeldenswaard is verder *La Bibbia/The Bible*, een Dino de Laurentiis-productie uit 1966, waarin regisseur John Huston ook de rol van Noach op zich nam en daar zowaar wat humor in legde. Voor deze film werd meer dan een miljoen dollar besteed aan de bouw van vijf arken in verschillende afmetingen en fasen van compleetheid, met – naar mijn mening – een smaakvol resultaat ▼.

René van Elst (Amsterdam, 1950) is gepensioneerd Human Resources medewerker, opgeleid als socioloog en (deels) jurist, hoofdredacteur en opmaker van De Vrijdenker en donateur van Skepsis.

Een amuseante ark-film, maar dan zonder Noach, is *Evan Almighty* (reg. Tom Shadyac, 2007) waarin een politicus (Steve Carell), die het net een beetje begint te maken in Washington, door God (Morgan Freeman – wie anders? – in een hagelwit pak) gedwongen wordt om een ark te bouwen,

³ *Admitting Noah's Ark Hoax* door Daniel Cerone in de Los Angeles Times, 30 oktober 1993

¹ *Flood Myths and Sunken Arks. Who needs to believe in Noah's Ark and why?* door Gerald A. Larue op www.skeptic.com

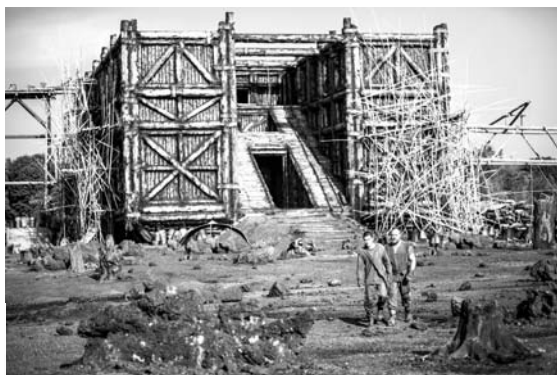
² Wikipedia

waarmee tenslotte bij een dambreuk veel levens worden gered. Gelukkig zorgt God zelf voor het hout, gezaagd en wel, en voor mensapen en olifanten die helpen met de bouw. Voor de film werd een incomplete ark gebouwd van hout en kunststof; de rest werd ingevuld met *computer graphics*.

Een nog recentere productie is *Noah* (2014), geregisseerd door Darren Aronofsky en met Russell Crowe in de hoofdrol. Ten opzichte van Genesis heeft men zich in deze film bepaalde vrijheden veroorloofd, die het verhaal zowaar logischer maken. Zo worden de dieren na hun komst in de ark in een soort coma gebracht, zodat er geen grote voedselvoorraden nodig zijn en de mestproblematiek beheersbaar

blijft; de plaatselijke bevolking wordt begrijpelijk-kerwijs hinderlijk opdringerig voor een plaatsje in de ark als het water stijgt. De ark is in deze film een bouwwerk dat de benaming 'kist' eer aandoet ◀. Waar het vaartuig in zijn geheel in

beeld komt, is dat met *computer graphics* gerealiseerd. Helemaal stoffelijk zijn daarentegen de hedendaagse creationistische arken. De Nederlandse aannemer Johan Huibers heeft er, na een droom over een grote overstroming in Noord-Holland, al twee gebouwd. Eerst een kleine, treffend genoemd de 'kleine Ark van Johan', in 2006/2007 ▼.

Deze kostte een miljoen Euro, was 70 meter lang en werd gebouwd in een versleepbare stalen bak. Na openstelling voor het publiek in de haven van Schagen volgde een succesvolle tournee door Nederland. In 2010 is de ark verkocht aan televisiemaker en theatermaker Aad Peters, die hem heeft veranderd in een cultureel, Bijbels entertainmentschip, de VerhalenArk.

Van 2008 tot 2012 werkte Huibers aan een groter exemplaar, nu 119 meter lang en gebouwd op stalen pontons. Deze kostte 4 miljoen

Euro. Na enkele succesvolle jaren in Dordrecht ligt die ark nu in Krimpen aan de IJssel en is hij niet meer open voor het publiek. (foto linksonder).

In Hong Kong is een ark-gebouw ▶ te bezoeken in het evangelisch christelijk themapark van de gebroeders Kwok op Ma Wan Eiland. Het thema is, inderdaad, het creationisme, gelardeerd met natuur, kunst, opvoeding en liefde. De ark ging open in 2009.¹ De bovenste verdiepingen zijn een hotel en een jeugdherberg.

Tenslotte een ark die de laatste tijd in het nieuws is geweest, het Ark Encounter Project. Dit maakt deel uit van het streng-creationistische Creation Museum van Ken Ham in de staat Kentucky in de V.S.. De ark, op een betonnen onderbouw ▶, is correct 300 el lang, bevat allerlei nepdieren en kost 40 dollar per volwassene om te bezichtigen. Op 7 juli 2016 is hij opengesteld. Demonstranten maakten zich verdienstelijk door daarbij te protesteren tegen de verkondiging van pseudowetenschap en tegen het feit dat dit (deels) gebeurt met gemeenschapsgeld. Ham's organisatie *Answers in Genesis* heeft namelijk belastingvoordelen voor deze bouw weten te verkrijgen.²

Aan de slag

Heeft u last van verveling of van vrees voor hoog water en heeft u toevallig een flinke stapel hout voor het grijpen? Bouw dan een ark! Voorbeelden genoeg. U kunt er geld mee verdienen. Misschien speelt de overheid u wel een belastingvoordeeltje toe. Dat er een markt is voor bijbelfantasiën, is geen nieuws. Zie ook het succes van 'The Passion'. Als u een attractie of zelfs een complete 'Efteling' wilt inrichten op basis van sprookjes, kan ik daar geen hard bezwaar tegen verzinnen, ook niet als het religieuze sprookjes zijn. Wel maak ik bezwaar tegen verdraaien of negeren van alom aanvaarde wetenschappelijke inzichten en het voorbijgaan aan elke ratio of logica, zoals in het museum van Ken Ham gebeurt (waar men de goegemeente onder meer wil wijsmaken dat dinosauriërs en mensen tegelijk hebben geleefd). Laten we blijven hopen op meer, meer, meer Verlichting. O ja, als er per se arken gebouwd moeten worden, dan horen ze natuurlijk te drijven!

¹ Wikipedia

² Trouw, 8 juli 2016

De blinde vlek van het socialistisch feminisme van Anja Meulenbelt

Floris van den Berg (foto zie pag. 4)

‘[...] ik ben blij met de mannen die zich inzetten voor genderrechtvaardigheid.’¹ zo merkt Anja Meulenbelt op. Dat compliment kan ik alvast in mijn zak steken. Of Meulenbelt blij is met mijn liberaal feminisme dat betoogt dat religie in het algemeen en islam in het bijzonder een hindernis voor feminisme is, betwijfel ik.

‘Mochten er al mannen zijn die dit boek ter hand hebben genomen zonder het in de hoek te kwakken, dan mag ik aannemen dat ze ondertussen wel snappen waarom ik zo ‘negatief’ over mannen schrijf.’² Nou, dat snappen ‘we’ maar al te goed. Het is neerbuigend van Meulenbelt om te menen dat feminismeboeken alleen door vrouwen worden gelezen of dat de lezer, als hij een man is, het in de hoek zal kwakken. Ik heb het boek met veel genoegen en interesse van kaft tot kaft gelezen, ook lees ik met regelmaat de *Opzij* – en nee die is niet van mijn partner, die koop ik zelf, voor mijzelf. Het levert mij geen genderstress op.

‘Eerlijk delen en niet slaan’³ is de bondige definitie van feminisme door Anja Meulenbelt (1945). Zij een *eminence grise* van het feminisme in Nederland. Als schrijver en activist zet zij zich al decennialang onvermoeibaar in voor vrouwenemancipatie. Meulenbelt werd beroemd met haar autobiografische roman *De schaamte voorbij* (1976) die iconisch is voor de seksuele revolutie van de tweede emancipatiegolf in de jaren 60-70 van de twintigste eeuw. Meulenbelt heeft onder meer met dat boek bijgedragen aan de seksuele revolutie waarbij vrouwen meer ruimte kregen om hun seksualiteit te ontplooiën. Zij gaf ook lezingen en cursussen voor de NVSH (Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming). Een feministische grap uit die tijd luidde: ‘Ik heb niks tegen een

fraaie penis, alleen jammer dat er zo vaak een lul aan vast zit.’ In 2016 verscheen de monografie *Het verschil. Zeventien actuele kwesties bekeken vanuit het feminisme* waarin zij haar visie op het belang van feminisme vandaag de dag uiteen zet.

Meulenbelt illustreert de controverse rondom feminisme met een discussie tussen schrijver en journalist Elma Drayer en conservatief en rechtsfilosoof Andreas Kinneging. Drayer afficheert zich als feminist: ‘Ik snap niet dat je géén feministe kunt zijn in deze wereld, waarin vrouwen overal het onderspit delven. Wij hebben het hier zo goed, maar in de rest van de wereld zijn zij de lakmoesproef voor beschaving. Kijk hoe vrouwen worden behandeld en je weet hoe het met democratie en mensenrechten gesteld is. Ik noem mij een klassieke feministe, and I’m proud of it.’⁴ Kinneging daarentegen steekt zijn afkeur van feminisme niet onder stoelen of banken: ‘De gelijkheid van man en vrouw⁵ is een onzinnig idee, dat veel

schade heeft berokkend en dat nog steeds doet.’⁶ Kinneging verduidelijkt:

Doorgaans zijn vrouwen veel intuïtiever dan mannen. Intuïtie is de hoogste vorm van de ratio. Intuïtie is de realiteit kunnen aanvoelen zonder dat je een logische structuur van argumentatie hoeft te doorlopen. Je ziet iets heel snel. De mannelijke rationaliteit functioneert anders, is meer aangewezen op de logge manier van logisch argumenteren. Ook in lustbeleving lijken mannen niet op vrouwen. De seksuele begeerte van de man is véél groter dan die van de vrouw. [...] Voor veel vrouwen is het hebben van kinderen erg belangrijk. Ze zijn door de natuur voorgeprogrammeerd om kinderen te willen, ze op te voeden. Maar met name in de meer gestudeerde klassen in het Westen is het de afgelopen dertig, veertig jaar onder invloed van het feminisme normaal geworden dat ouders en school het in de opvoeding niet meer hebben over de bijzondere natuur van het meisje, en over moederschap. Het gaat alleen nog maar over carrière. Dat zie je aan scholieres, die denken niet na over het krijgen van kinderen, dat je zie aan studentes, die gaan heel automatisch op dat spoor van studie en loopbaan. Op hun vijftiende worden ze ineens onrustig en denken: het is nu of nooit. Dat leidt ertoe dat het bij een flink aantal van die vrouwen niet meer lukt.

Deze reflectie van Kinneging over het moederschap is je reinste borrelpraat. Inderdaad krijgen vrouwen

⁵ Hier is sprake van de drogreden van ambiguïteit: wordt er bedoeld gelijkheid in de zin van “mannen en vrouwen zijn hetzelfde” of “mannen en vrouwen zijn gelijkwaardig”. Het eerste is overduidelijk niet waar, maar Kinneging lijkt het tweede te bedoelen. Of, er is nog een derde mogelijkheid, die een combinatie is van beiden: mannen en vrouwen zijn fundamenteel van elkaar verschillend, maar wel gelijkwaardig, ze hebben allebei een andere rol & taak.

⁶ Idem.

¹ Meulenbelt, *Het verschil*, p. 133.

² P, 148.

³ P. 12.

⁴ ‘De schade van het feminisme’, in *Trouw* 29 januari 2011.

gemiddeld later kinderen in het westen in de laatste decennia. Maar is dat erg? Vrouwen en mannen combineren steeds vaker een baan en carrière met een bewuste keus voor (een beperkt aantal) kinderen. Zijn observatie over het verschil in redeneren tussen mannen en vrouwen is aperte nonsens. Er is, voor zover ik heb kunnen nagaan, geen studie die laat zien dat mannen en vrouwen significant anders redeneren. Vrouwen zijn net als mannen voorgeprogrammeerd in het krijgen van kinderen. Alle mensen zijn voorbeelden van succesvolle paringsstrategieën uit het verleden. Maar de mens is niet volledig gedetermineerd door de natuur. Mensen zijn meer dan wat Richard Dawkins noemde *selfish genes*. Het is heel goed mogelijk om bewust kinderloos te zijn. Of laat kinderen te nemen. Of kinderen te adopteren. Daar is niets mis mee. Meulenbelt staat aan de kant van Drayer.

Meulenbelt wijst op het belang van de rol van mannen bij emancipatie: '[...] er is een grens tot waar vrouwen kunnen emanciperen als er niets gebeurt met mannen. Dat geldt in de wereld van de arbeid, waar mannen die dwangmatig de baas moeten blijven geen ruimte maken voor vrouwen, dat geldt in ons privéleven voor zover we dat delen met mannen, waar het nog steeds heel erg moeilijk blijkt om werk en zorg eerlijk te verdelen.'¹ Meulenbelt benadrukt dat vrouwenemancipatie ook gaat over mannen, mannelijkheid en mannelijkheidsideologie. 'Het patriarchaat is niet alleen een systeem dat mannen boven vrouwen plaatst, maar ook mannen boven mannen.'² Zij is genuanceerder geworden over mannen in de loop der jaren. Het zijn niet meer alle mannen die volgens haar het probleem zijn, maar 'opgefokte mannelijkheid' die nare gevolgen heeft: 'Mannen zijn vaker daders van geweld, plegen eindeloze reeksen grote en kleinere misdrijven, rijden te snel, veroorzaken ongelukken, slaan de boel kort en klein als ze teveel hebben gezopen, verdwijnen van school als het niet bevalt, verdienen geld als loverboys, bezorgen de politie kopzorgen als voetbalhooligans, en slaan homo's in elkaar.'³

Meulenbelt haalt het concept 'heelheid' aan. Heelheid is de ontwikkeling van zowel de mannelijke als vrouwelijke aspecten van je persoonlijkheid. Het concept komt van psycholoog Vincent Duindam uit zijn boek *Zorgende vaders* (1997). Klein feminisme gaat over de heelheid van de mens. Het gaat om het stimuleren dat mensen zich in hun heelheid kunnen ontwikkelen en het wegnemen van culturele en juridische obstakels in dit verband: 'Mijn stelling is dat mannen en vrouwen hun eigenheid niet verliezen wanneer ze minder vastzitten in de gendercoderingen, maar stuk voor stuk veelzijdiger worden, flexibeler in hun gedrag, stoer als dat leuk is, en lief als dat gewenst is.'⁴ Heelheid is bevrijding van de man van 'het keurslijf van traditionele mannelijkheid.'⁵ Meulenbelt vervolgt met een hoofdstuk 'Ode aan het vaderschap': 'Het idee dat vaders hun mannelijkheid zouden verliezen als ze te veel zouden 'moederen', alsof de beschaving daarmee op instorten staat, lijkt me schromelijk overdreven en meer een kwestie van genderpaniek.'⁶ Mij lijkt het zelfs andersom: dat vaders meer 'moederen' draagt juist bij aan beschaving, aan de heelheid van de mens, aan de gelijkwaardigheid en volledige ontplooiingsmogelijkheden van mannen en vrouwen.

Meulenbelt heeft een mooie reflectie op het belang van moederen voor vaders:

*Vraag mannen als ze oud zijn en terugkijken op hun leven, waar ze spijt van hebben, dan zeggen ze vaak dat ze meer met de kinderen hadden willen doen, dat ze te veel van hun jeugd hebben gemist. Ze zeggen nooit dat het ze spijt dat ze niet harder hebben gewerkt. [...] Ik ga er verder van uit dat ook mannen zich meer zullen ontplooiën, meer een compleet mens zullen worden, wanneer ze een echte band aangaan met hun kinderen en niet alleen de pretvader zullen zijn voor de spelletjes en de gezagsvader voor de straf.'*⁷

In lijn met deze reflecties bepleit Meulenbelt een betaald vaderschapsverlof (ook wel kraamverlof genoemd). Momenteel is dat in Neder-

land twee dagen. Daarnaast is er in Nederland de mogelijkheid tot betaald ouderschapsverlof, voor zowel de man als de vrouw. Het recht op ouderschapsverlof, voor kinderen tot en met 7 jaar, bestaat uit 13 weken gedeeltelijk (62,5%) doorbetaald verlof en 13 weken onbetaald verlof. In Duitsland is het vaderschapsverlof twee maanden en in IJsland zelfs drie maanden. Dergelijke regelingen zouden echter een restrictie tot twee kinderen dienen te hebben (behalve als het tweede een meerling is), omdat bevolkingsgroei een enorm mondiaal probleem is.⁸

De socialistische dimensie van het feminisme van Meulenbelt blijkt uit haar kritiek op het 'directeurenfeminisme' van *Opzij*. Meulenbelt beweert dat het blad *Opzij* zich grotendeels richt op vrouwen die succesvol zijn in het bedrijfsleven en dat er geen oog is voor de werkende vrouwen aan de onderkant van de carrièreladder, de vrouwen die tegen een hongerloon werken in fabrieken en sweatshops in ontwikkelingslanden als Bangladesh.

Het feminisme van Meulenbelt is antropocentrisch: er is geen enkele aandacht voor de door feministen als Carol Adams in *The Sexual Politics of Meat* beargumenteerde link tussen de onderdrukking van vrouwen en die van niet-menselijke dieren. Meulenbelt komt wel op voor het hele spectrum van de LGBTQ-gemeenschap. Zij komt op voor de onderklasse. Maar zij is blind voor die andere vorm van onderdrukking, de uitbuiting, onderdrukking en moord op niet-menselijke dieren. Een misdaad vooral gepleegd door mannen, maar waarin vrouwen met smaak medeplichtig aan zijn. Het fundamentele probleem met het feminisme van Meulenbelt dat het niet gebaseerd is op een normatieve ethische theorie en daardoor geen integrale ethiek kan zijn.

Meulenbelt benadrukt het belang van individuele vrijheid die er thans in Nederland is: 'Er is nog niet eerder een tijd geweest waarin zoveel mensen zo vrij waren om te kiezen met wie ze willen verkeren, en ook nog hoe, voor één nachtje of tot de dood hen scheidt.'⁹ Toch komt Meulenbelt met haar eigen principes in de problemen wanneer zij de problemen van

¹ Meulenbelt, p. 132.

² Meulenbelt, p. 133.

³ Meulenbelt, p. 140.

⁴ Meulenbelt, p. 150.

⁵ Meulenbelt, p. 154.

⁶ Meulenbelt, p. 171.

⁷ Meulenbelt, p. 175.

⁸ Het koppelen van een nieuw thema is een voorbeeld van integrale ethiek.

⁹ Meulenbelt, p. 225.

vrouwen uit de (islamitische) migrantenmilieus behandelt. Ze onderkent het probleem wel: 'Waar families zich nog bemoeien met de huwelijken van hun kinderen, zoals soms nog in migrantenfamilies, wordt dat heel makkelijk gezien 'als een andere cultuur' en vergeeten we hoe kort geleden dat hier ook nog heel normaal was.'¹ Een groot verschil dat Meulenbelt vergeet te vermelden is het verschil tussen de mate van geweld en het dreigen met geweld. In gezinnen met een Nederlandse achtergrond komt 'eerwraak' niet voor. Het gaat om zaken waarbij de vrouw wordt vermoord bij een in de ogen van de familie verkeerde huwelijkskeuze. Vanuit feministisch perspectief is elke inmenging in de vrije partnerkeuze uit den boze, ongeacht welke cultuur het is. Meulenbelt kiest voor cultuurrelativisme, waarbij het niet meer gaat om universele normen en waarden, maar om cultuurgerelateerde waarden. Het universalistische feminisme wordt gerelativeerd en daarmee uitgehold: 'Het werd duidelijk dat de witte feministes niet namens de zwarte vrouwen konden spreken [...]'.² Dit is een racistische benadering. Het is irrelevant wat voor huidskleur iemand heeft of tot welke cultuur hij of zij behoort wanneer het gaat om universele waarden zoals mensenrechten. Zonder het zelf te beseffen is Meulenbelt racistisch. Zij moet niks hebben van de opmerking van oud-politicus Femke Halsema► die opmerkte: 'Ik kan niet wachten op het moment waarop ze in vrijheid hun hoofddoek zullen afslingeren. Ik zie het liefst elke vrouw in Nederland hoofddoekloos.'³ Ik ben het met Halsema eens, ik zou zelfs wereldwijd vrouwen het liefst hoofddoekloos zien. Maar Meulenbelt ziet dat niet zo. Ze is positief over migrantenvrouwen die 'meer rekening wilden houden met de gevoelens van hun ouders dan ik destijds deed met die van mij'.⁴ Hier vergeet ze echter weer dat de druk van de gemeenschap plus de dreiging van geweld in de gemeenschap groot is. Meulenbelt is enthousiast over haar islamitische vrienden in Palestina en hoe die zo'n geweldige familiecultuur hebben, toch merkt zij hier over op dat ze 'voor geen goud

zou willen ruilen'.⁵ Zelf wil ze de vrijheid wel, maar ze wil niet dat anderen de mogelijkheid tot die vrijheid ook hebben. Politicus en feminist Ayaan Hirsi Ali werkt als een rode lap voor Meulenbelt. Hirsi Ali is een universalist en komt op voor de rechten van vrouwen, inclusief moslimvrouwen en betoogt dat de islam deel uitmaakt van het probleem. Ook de hedendaagse actiegroep Femen is een doorn in het oog van Meulenbelt omdat zij vrijheid eisen voor vrouwen die dat misschien zelf helemaal niet zo zien. Vanuit liberaal perspectief gaat het erom dat ieders vrijheid gegarandeerd moet zijn, onafhankelijk van of mensen van die vrijheid gebruik willen maken. Zo zal ik nooit gebruik maken van het recht om met een man te trouwen, maar het is wel belangrijk dat dat recht er is voor degenen die daar gebruik van willen maken. Meulenbelt heeft een andere benadering, ze zegt dat zij heeft geleerd 'hoe vrouwen in staat zijn om er ook binnen de restricties van de tradities uit te halen wat er uit te halen valt, en langzaam te duwen tegen de beperkingen'.⁶ Die 'restricties van de tradities' kunnen behoorlijk strikt en beperkend zijn wanneer het gaat over ontplooiingsmogelijkheden voor vrouwen. Bij de Taliban, in Saoedi-Arabië, bij IS is er geen enkele ruimte om 'er uit te halen wat er in zit'. Meulenbelt is blind voor het feit dat die tradities het obstakel vormen dat uit de weg geruimd moet worden en dat de eufemistische benaming 'cultuur' dikwijls staat voor islam. Meulenbelt is de weg kwijt wanneer zij schrijft: 'Maar ik zal nooit meer de fout maken om vrouwen alleen te zien als willoze slachtoffers'.⁷ Ik geloof best dat vrouwen geen willoze slachtoffers zijn, het gaat erom of zij slachtoffers zijn. Feminisme moet opkomen voor vrouwelijke slachtoffers en niet de kant van de daders en onderdrukking kiezen omdat er binnen de traditie misschien ook wel wat gedaan kan worden. Zoals er binnen een gevangenis geen vrijheid is, zo is er binnen de islam geen feminisme. 'Het is voor westerlingen belangrijk dat we een toontje lager zingen, dat we begrijpen dat we niet vrij zijn van oude koloniale denkbeelden dat wij de redders moeten zijn van

die arme inheemse vrouwen, en dat wij beter weten wat bevrijding is dan de vrouwen zelf'.⁸ Ik ben zo'n westerling die weigert een toontje lager te zingen omdat ik opkom voor de slachtoffers en het inderdaad mogelijk is dat vrouwen zelf niet weten wat bevrijding is. Als je geïndoctrineerd bent met misogynie opvattingen en achterlijke opvattingen over de wereld en de moraal, zoals de islam, dan is het niet zo verwonderlijk dat je geen beeld hebt van wat vrijheid in zou kunnen houden en ten tweede heb je voor vrijheid een samenleving nodig die jou die vrijheid gunt. Als jij besluit geen boerka te dragen, maar je wordt dan voortdurend lastiggevallen, dan heb je de facto geen vrijheid. Meulenbelt zal ongetwijfeld deze analyse afdoen als 'islamofobie'. Meulenbelt denkt dat islamofobie het probleem is, terwijl ik denk dat islam een van de problemen is. Ik ben tegen discriminatie van moslims. Ik ben vóór mensenrechten. In een vrije samenleving mogen, zo niet moeten, ideeën vrijelijk bekritiseerd worden. Islamkritiek is niet hetzelfde als discriminatie van moslims. Ondanks al haar goede bedoelingen verzuimt Meulenbelt om op te komen voor de vrouwen die lijden onder de beperkingen van de cultuur en religie waarin zij gevangen zitten en worden gehouden. Volgens Meulenbelt moeten wij de onderdrukte vrouwen in de gevangenis helpen, en is het niet aan ons, niet aan Hirsi Ali, niet aan Femen, om hen uit die gevangenis te bevrijden. Als dat feminisme is, dan is kaal een kapsel.

In 2006 publiceerde feminist Phyllis Chesler het boek *The Death of Feminism. What's Next in the Struggle for Women's Freedom* waarin zij fel van leer trekt tegen de tendens bij nogal wat feministen en gender studies-academici om cultuurrelativis-

¹ Meulenbelt, p. 225.

² Meulenbelt, p. 257.

³ Meulenbelt, p. 266.

⁴ Meulenbelt, p. 266.

⁵ Meulenbelt, p. 266.

⁶ Meulenbelt, p. 282.

⁷ Meulenbelt, p. 283.

⁸ Meulenbelt, p. 299.

tisch te zijn en daardoor het tegendeel te doen van wat feminisme inhoudt: in plaats van opkomen voor de rechten van vrouwen, kiezen ze partij voor de onderdrukkers. Chesler's boek moet aan de aandacht van Meulenbelt ontsnapt zijn, want negen jaar later maakt zij nog steeds dezelfde morele fout als waar Chesler nadrukkelijk op wijst.

Stappen vooruit en achteruit

Reactie op het artikel
Waar ik hoop uit put
van Thomas Spickmann in De Vrijdenker 2016-06, pag. 3.

Rik Min (zie nr. 2016-05 pag. 10)

Het is wel erg goedkoop om mensen die communist zijn en in slechts 150 jaar geprobeerd hebben een betere wereld op te bouwen, te vergelijken met mensen die religieus of star zijn. Dan zijn PvdA-ers dat ook. Inderdaad, het socialisme (in de meeste socialistische landen) is deels mislukt. En inderdaad, er zijn slachtoffers. Thomas Spickmann is van 1973. Toen was het socialisme op zijn hoogtepunt. Ik was toen 28 jaar. Daarom zie ik het anders. Wij bestreden met onze ideeën van socialisme (marxisme) religie en vastgeroeste denkbeelden. Wij zien het als een wetenschap. Twee stappen vooruit; een achteruit. Het socialisme (en het streven daar-

naar) heeft niets met religie of dogmatisme te maken. Het succes van het communisme / socialisme in Italië, Griekenland, Spanje, Portugal toen en in Angola, Mozambique en Vietnam werd ons niet gegund. Het werd grosso modo allemaal kapot gemaakt door de dwingende wetten van het kapitalisme. Waar niet? 6 miljoen mensen in Nederland met een huis onder water, woekerpolissen, libor-rente-schandalen, kunnen er van meepraten. De ellende in Afrika en het Midden Oosten had voorkomen kunnen worden. Een miljoen vermoorde Tutsies in Ruanda ook. De miljoen vermoorde communisten in Indonesië ook. Juist het geloof van sociaal-democraten dat socialisme niks is (en – leuk detail – Israël heilig), is star. Het geloof van neoliberalen, zoals D66, is star. En beiden zijn dan net zo goed dogmatisch, vind ik. Ik ken trouwens heel starre anarchisten en pacifisten.

P.S. Stalin en Mao waren geen Goden. Je moet het vergelijken met het heldendom van een dode Kennedy of Churchill. Dat waren toch ook geen Goden. Hebben trouwens ook veel slachtoffers op hun geweten. Voor de een een held. Voor de ander niet. Nou en?

Dominee, pastoor of rabbi? (3)

VERVOLG VAN HOOFDSTUK V.

Die onbeschaafde, onkundige wilden echter, die er niets op na hielden wat op een almanak geleek en ook hoegenaamd geen begrip hadden van de grootte der zon, meenden dat een reusachtig, vreemd dier bezig was de zon op te eten en ze huilden van angst bij de gedachte, in 't vervolg zonder zon te moeten leven.

Donderde en bliksemde het, dan zaten ze vol eerbied voor de geheimzinnige machtige wezens, die zooveel rumoer konden maken. We moeten bedenken, dat de stumpers nooit eene tooneelvoorstelling in den stadsschouwburg te Amsterdam hadden bijgewoond en dus niet wisten dat iedereen, mits voorzien van de noodige werktuigen, zoo natuurlijk kan onweeren, dat de melk er bijna zuur van wordt.

Was er een komeet te zien; gierde de storm door de toppen der boomen; joegen bij helder maanlicht allerlei vreemd gevormde wolken als zoovele heirlegers met razende vaart door de lucht, kortom, gebeurde er maar iets, dat afweek van de gewone dagelijksche gebeurtenissen, dan dachten ze dadelijk aan machtige wezens, die aan 't vechten of spelen waren.

't Ligt voor de hand, dat iedereen met die machtige wezens gaarne op een goeden voet wilde staan. Dagelijks kunnen we dat, ook thans nog, opmerken. Een Javaan zal nooit over een tijger spreken, zonder hem "meneer" te noemen, 't is altijd: de heer tijger. 't Beest mocht hem eens hooren en 't hem later inpeperen, dat hij zoo maar familiaar-weg *tijger* gezegd had!

't Duurde niet lang,

of er waren eenigen, een beetje luier en een beetje slimmer dan de anderen, die beweerden middeltes te kennen, om die machtige wezens gunstig te stemmen. Met edele menschen en naastenliefde waren zij bereid, natuurlijk tegen eene geringe vergoeding — een mensch moet toch leven, niet waar? — om hunne dorpsgenooten die middeltes te leeren. Gewoonlijk waren 't heel eenvoudige dingen die ze te doen hadden. Een zeker soort van bloem of boom planten; een beetje melk morsen op den drempel van de hut; 's morgens vroeg eene buiging maken voor de opgaande zon; nooit met het linkerbeen eerst uit bed stappen, enz., enz., enz. Later kwam er nog bij het offeren van koeien, schapen en andere dieren: een mensch, al is hij dan priester, is zóó niet, of hij lust ook wel een schapenboutje. En het geofferde dier was natuurlijk voor de priesters, alleen de rook en reuk bij 't braden was voor het machtige Wezen, ter wiens eere het offer gebracht werd. Ook wijn was welkom, waarvan dan steeds eenige druppels op den vloer werden geplengd "voor het aangezicht des Heeren".

Bij vele volken maakte men al spoedig onderscheid tusschen booze geesten of duivels, en goede geesten of goden. Al het aangename wat een mensch wedervoer kwam van de goede geesten, al het onplezierige kwam van de kwade geesten. Zij, die meenden het leepste te zijn, bepaalden er zich eeuwen lang toe, alleen de booze geesten te offeren en te dienen, om die daarmede om te koopen met hunne plagerijen op te houden. Aan de goede geesten stoorden zij zich

Toelichting: zie nr. 2016-06, pag. 34

niet, hoogstens kregen die van tijd tot tijd wat afval. Die deden immers tóch geen kwaad, en behoeften derhalve niet te worden omgekocht! De redeneering is niet zoo heel dom. Langzamerhand breidden zich de plichten en leerstellingen uit.

Tot achting en aanzien kwamen de priesters vooral na de uitvinding of ontdekking, of hoe zullen wij 't noemen, van het geloof aan onsterfelijkheid, aan een voortbestaan na den dood. Doch daar zullen we straks nader over spreken. Zeker weten we, dat alle kerkleeren afkomstig zijn van vroegere geslachten, die veel minder kennis van de natuur en de maatschappij hadden als wij, en wier onkunde en domheid voldoende moesten zijn om ons wantrouwen op te wekken jegens de van hen afkomstige leerstellingen.

HOOFDSTUK VI.

Over al die dingen en onderwerpen is zóó veel te zeggen en te schrijven, dat het moeite kost er mee uit te scheiden.

Toch moet dit nu, daar ik eerst gaarne met u onderzoeken wilde, wat er waars is in de bewering der geloovers, dat de godsdienst de menschen zoo gelukkig maakt.

Voor hem die onpartijdig rondkijkt, moet het vast staan, dat in zeer vele gevallen de godsdienst werkelijk troost verschaft en het lijden verlicht, of beter gezegd, het lijden met meer geduld en berusting doet dragen. Menige doode wordt blijmoedig nagestaard, in het vaste geloof dat men hem of haar weldra zal terugzien in den hemel; meer dan één sterfbed levert het bewijs, dat echte vroomheid en godsvrucht den dood veel ontnemt van 't verschrikkelijke dat hem aankleeft.

Hierover kan geen verschil van meening bestaan. Die deze feiten loochent, brengt daarmee alleen zijne onkunde aan den dag. Voor mij althans is het ontwijfelbaar, dat de godsdienst dikwijls menschen troost heeft gebracht, en dit nog doet.

Wij behooren echter de vraag te stellen of het geluk dat de godsdienst verschaft kan opwegen tegen het ongeluk en het lijden waarvan hij de oorzaak is, en naar deze vraag met ja of neen moet worden beantwoord zal dan blijken of hij *het menschdom als zoodanig* werkelijk gelukkiger maakt. Als een medereiziger in spoortrein of diligence ons eene sigaar aanbiedt maar tevens van de gelegenheid gebruik maakt om ons horloge te ontfutselen, hebben we niet veel reden hem dankbaar te zijn. En evenmin kunnen wij dankbaar zijn voor den godsdienst, wanneer blijken mocht, dat hij ons wel is waar korte oogenblikken van geluk verschaft, maar daarentegen ons geheele bestaan verbittert, en maatschappij, staat en familiekring voor ons bederft.

't Is immers mogelijk, dat het met den godsdienst gaat als met de jenever. Ook deze verzacht dikwijls het lijden, en stemt tot vroolijkheid. Jongens, zoo'n borrel kan een mensch zoo veranderen, en hem moed in 't lijf geven. Daar is niets, zegt de Engelsche dichter BYRON, dat iemand bij een schipbreuk of ander gevaar zoo kalmeert als godsdienst en rum, en men ziet dan ook bij zoo'n gelegenheid de helft van de bemanning bidden, en de andere helft bezig het rumvaatje te ledigen. Toch zal niemand, behalve wellicht de tappers en slijters, durven volhouden dat jenever zóó'n bijzonder gunstigen invloed heeft op het volksgeluk. Hij ver-

zacht het lijden en maakt er ongevoelig voor, bedwelmt ons, stemt ons vroolijk en zelfs uitgelaten, doet ons zingen dat we "nog nooit zoo'n lol gehad" hebben en brengt ons per slot van rekening, mits in voldoende mate gebruikt, langzaam en zeker naar den kelder. De uren van pret veroorzaken dagen en weken van narigheid.

Te oordeelen naar alles, wat we van de gevolgen der goddienerij zagen en lazen, vrees ik dat het oordeel over haar niets gunstiger kan zijn dan over den jenever. Ook de godsdienst geeft emmers vol smart en lijden tegen glaasjes vol geluk en troost. De geheele wereldgeschiedenis is ééne groote beschuldiging tegen de goddienerij, ééne aanklacht tegen alle gelooverij, ééne bede om verlossing van haar harde juk. Wat al moorden en oorlogen in haren naam, wat al slachterijen en kruistochten en brandstapels en heksenprocessen, allemaal als gevolgen dier dikwijls eerlijk gemeente pogingen, om een God te dienen, die niet gediend wil zijn!

De eerste Christenen waren betrekkelijk eerlijk. Zij althans trachtten niet de menschen zand in de oogen te strooien door te leuteren over het geluk en den troost van den godsdienst.

Heel ronduit erkent PAULUS, dat het dom zou wezen God te dienen, als er niet eene flinke eeuwige zaligheid aan vastzat. Indien wij alleen in dit leven op CHRISTUS waren hopende, zegt hij, wij waren de ongelukkigste van alle menschen. En ook JEZUS erkent, dat een voortdurend vechten en moorden 't gevolg van zijne leer zal zijn: ouders en kinderen zullen elkander haten, broeders zullen tegen elkaar opstaan. Nooit is eene voorspelling treuriger vervuld.

De acte van beschuldiging tegen het Christelijk geloof is zeer lang. Slechts enkele hoofdpunten kunnen wij in dit boekje opnoemen, maar die zullen voldoende zijn, om ieder, die werkelijk het geluk van het menschdom en ook zijn eigen geluk begeert, voor goed van het geloof afkeerig te maken. We zullen eerst de bloedige "zegeningen" eens ten ruwste optellen.

De slachtpartijen en uitroeierijen uit het Oude Testament zijn genoegzaam bekend. Bij Jehova gold het als regel, om alle volken te laten vermoorden, die geen Joodsch spraken. Baden ze hem aan onder den naam van BAÄL — wat ook eenvoudig *Heer* beteekent — dan waren ze des doods schuldig. 't Is voor alle Europeesche volken een geluk, dit Jehova in dit opzicht iets verstandiger en taalkundiger is geworden. Anders zouden b.v. de Nederlandsche Christenen die "God" vereeren, genoodzaakt zijn de Franschen uit te roeien, omdat zij "*Dieu*" zeggen. En omgekeerd!

Het aantal slachtoffers, gevallen in godsdienstoorlogen van Christelijke secten onderling of van Christenen tegen de Turken, wordt door VOLTAIRE berekend op het ronde getal van 100 millioen, zegge *honderd millioen*! Is 't genoeg zegen en geluk? Laat nu eens iemand beweren, dat JEZUS niet kon profeteeren!

WOORD VERVOLGD

Sinds 1856

Atheïstisch-Humanistische Vereniging

De Vrije Gedachte

Doelstelling van De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' stelt zich ten doel:
het bevorderen van het vrijdenken.

Het vrijdenken is een atheïstisch-humanistische levenshouding gekenmerkt door:

- Rationeel denken en onderzoeken van de werkelijkheid daarbij strevend naar:
 - bevrijding van dogmatisme, vooroordeel en onwetenschappelijke houding,
 - vasthouden aan principes van toetsing en bewijsvoering.
- Moreel handelen vanuit het besef van:
 - eigen verantwoordelijkheid voor gedachten en daden,
 - menselijke waarde,
 - solidariteit met de medemens, de natuur en het milieu,
 - de eindigheid en onherhaalbaarheid van elk individueel leven.

Een vereniging ontleent bestaansrecht aan haar doelstellingen en aan haar ledental. Veel doelstellingen kunnen worden bereikt bij voldoende aantallen (actieve) leden. Opkomen voor de situatie van mensen met een atheïstisch-humanistische levenshouding is erg actueel. In de komende periode wil 'De Vrije Gedachte' graag nieuwe activiteiten organiseren, ook in de regio's, en meer voor het voetlicht treden. Dit vergt creativiteit, tijd en energie van het bestuur, meer vrijwilligersinzet en een financiële impuls. U kunt hierbij helpen.

Steun De Vrije Gedachte!

Vindt u ook dat de vereniging op de kaart van levensbeschouwelijk Nederland thuishoort? Wilt u ook dat de vereniging nieuwe activiteiten organiseert? Steun dan de vereniging!

U kunt de vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' steunen door:

- mee te doen bij activiteiten en uw mening te geven,
- als vrijwilliger te helpen bij de organisatie van activiteiten, of door een regiokring te starten,
- ingezonden brieven te sturen aan kranten en uzelf daarin expliciet als vrijdenker te benoemen,
- geld te schenken aan de vereniging of een legaat na te laten. U kunt hierover vrijblijvend een informatief gesprek voeren en u daarvoor aanmelden via ons mailadres (zie onder),
- andere belangstellenden te attenderen op de activiteiten van de vereniging,
- te reageren op publicaties e.d. van 'De Vrije Gedachte',
- lid te worden van vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' (zie het informatiekader in dit blad),
- abonnee te worden van het blad 'De Vrijdenker' (zie het Colofon van dit blad).

Heeft u vragen of ideeën? Het bestuur hoort ze graag! Of wilt u praten over nalaten of schenken? Neem contact op via info@devrijegedachte.nl; voor andere contactmogelijkheden zie het informatiekader in dit blad.

Het driekleurig viooltje is sinds de 19de eeuw het internationale symbool van de vrijdenkerij. Dit bloempje heeft in het Frans de naam *pensée*, die gedachte betekent. De bloem heeft deze naam gekregen omdat de vorm ervan op die van een menselijk gezicht zou lijken en omdat de bloem in augustus vooroverbuigt alsof hij diep in gedachten is. *La libre pensée*, een term die Victor Hugo in 1850 geïntroduceerd zou hebben, betekent letterlijk de vrije gedachte en is de Franse benaming voor het vrijdenken. (Bron: wikipedia.org.)

Bezoek onze website
devrijegedachte.nl
en onze Facebook-
pagina

